

FIGYELŐ.

Négyesy László beszéde Beöthy Zsolthoz.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1918. évi október hó 5-iki ülésén.

Mélyen tisztelt elnök úr! Tisztelt Társaság!

Tágtársaim megbízásából bátorkodom a napirend előtt szót kérni.

Társaságunk a mai ülésén találkozik először ama nap után, melyen szeretett elnökünk fáradságban és sikerben egyaránt gazdag életének 70-ik évét betöltötte. Ez a nap a mai vörzivatáros időkben is országosan ünnepi érzéseket csalt ki a szivekből, mert ahol a magyar nemzeti szellem tudata él, ott azt is tudják, hogy aki most életének ehhez a kerekszámú mérföldkövéhez ért, az ennek a magyar nemzeti szellemnek egyik legkiválóbb, az élők közt nem egy vonatkozásban legelső képviselője és letéteményese; tudják, hogy ő a Bessenyeiek, Kazinczyak, Kisfaludyak kezéből öröklött vezéri zászlót, a nemzeti művelődés zászlaját, a magyar szellemű és európai kulturájú irodalom zászlaját lobogtatja a mai nemzedék előtt, s nemcsak mint író műveivel, s nemcsak mint irodalmi vezér irodalmunkra, hanem mint a nagyvilági színvonalú nemzeti művelődés apostola, egész szellemi életünkre és nemzeti életünkre gyakorolja nemzetiségünket saját hagyományainból fejlesztő, izlésművelő hatásút. A közvélemény megérezte, hogy ez a szép élet a nemzet legsajátosabb kincsének: nyelvünknek és irodalmunknak hozott szent áldozat, s ez életpálya eredménye egy nagy nemzetfenntartó érték, a kultúra fegyvertényei közt a legszebbek és legmaradandóbb hatásúak egyike, melynek érvénye nem függ esélyektől, eselszövenyeketől és a szerencse forgandóságától.

Ami a közvélemény is így megérezte, még hatványozottabban érezzük mi, e társaság tagjai, akik az Elnök úr vezéréte alatt álló számos közintézmény közt egyik legsajátosabb munkakörének, a magyar irodalomtörténetnek vagyunk munkásai s a magyar irodalomtörténet mai vezérének mintegy családi körét alkotjuk. Nincs köztünk senki, akinek szellemi valójában lényeges részt nem tenne az az irodalomtörténeti felfogás, az az izlés, az a szellem, amelynek oly ihletett, oly ékesajkú hirdetője a mi szeretett elnökünk; de igen sokan vannak, akiknek szellemi alkatában az alapvető rész származik ebből a forrásból. Mi mindnyájan e táborban nemcsak katonái vagyunk vezérünknek, hanem tanítványai is mesterünknek, többé-kevésbé megértő, de mindenesetre rajongva tisztelő, ragaszkodó, szerető tanítványai.

Engedje meg mélyen tisztelt Mesterünk, hogy a 70-ik életév alkal-

mábol kifejezésre juttassuk ezt a szeretetünket, tiszteletünket. s kifejezésre juttassuk azon való örömünket, hogy Elnök úr, szeretett Mesterünk, ezt a nevezetes dátumot oly acélos erőben érte meg, örömünket, hogy nem patriarchánknak, hanem velünk együtt serényen dolgozó vezetőnknek látjuk, s nemcsak a megtett pálya fénye gyönyörködteti szemünket, hanem a zenitjén haladó pálya folytatása is a legjobb reményekkel kecsertet. Semmit sem óhajtunk hőbben, mint hogy a Gondviselés hagyja meg a Mestert sokáig élünkön. Attól, aki a magyar irodalomtörténetírást a nagy alapvető és építők után oly nagy lendülettel vitte előre, s a pszichológiai analysis, a néplélektani felfogás és az eszmetörténeti módszer tekintetében, általában filozófiai szellem tekintetében, annyira elnélyítette ezt a tudományszakot, s aki a mellett megőrizte e tudományágban a forma művészeti hagyományait, s a tartalomban is a történeti álláspont egyoldalúságával szemben az esztétikai szempont jogosultságát olyan foganattal képviseli: nincs jogunk új követeléseket támasztani, de jól esik lelkünknek az a látvány, hogy ezen a gazdag termésű életfán még nemes gyümölcsök érnek. Jól esik remélnünk, hogy többek közt az irodalomtörténet elnevelte a magyar ész diadalálul még rendszeres irodalmi alakot ölthet, s talán lesz kedve a Mesternek papírra vetni pályájának emlékezetét is, mely a kiégyezés utáni új Magyarország szellemi küzdelmeire és bajnokaira olyan jellemző világot vethet, aminőt más kézből hiába váránk. De írjon akármit, alkosson kedve szerint, haszon lesz belőle a nemzetnek s újabb koszorú a Mester halántékán. Mindenesetre kérjük, maradjon meg élünkön, akik lelkösen követjük zászlaját s vigyázzuk kezének intését, mely biztos irányban mutat a jövő felé. Együtt maradunk, együtt haladunk, a szellemi csatatér harcosai, Veled, szeretett vezérünk! Jöjjon bármilyen idő, megtanultuk a jelszót: Peragit tranquilla potestas, quae violenta nequit. Isten tartsa meg életedet nekünk, az irodalomnak, a magyar hazának!

† Andor József. (1871--1918.)

Tehetséges elbeszélő volt és rokonszenves írói egyéniség. A nyírségi tájakról magával hozta a magyar vidék mély szeretetét, konzervatív hajlamai a pozitív keresztény világnézet védőjévé avatták. Jó ideig a budapesti II. ker. kir. kath. főgimnáziumban tanárkodott, utóbb bekerült központi szolgálatra a közoktatásügyi minisztériumba. Mint az Élet szerkesztője haláláig egyik tevékeny vezetője volt a keresztény szellemű irodalmi törekvéseknek.

Azok a tárcái, melyeket az 1890-es években Cyprián néven a Budapesti Hirlapba írt, szélesebb körökben is figyelmet ébresztettek tehetsége iránt s későbbi novellás kötetei és regényei évről-évre növelték olvasóközönségét. Andor József azok közé tartozott, akik szerint minden költői törekvés és művészi igazság csak annyit ér, amennyire az élet harmoniáját és a lélek tisztaságát szolgálja. Az írónak tehát nincs joga akármihez hozzájárulni:

osak azt szabad megírnia, ami emel, tisztít, nemesít, erősít, szépít. Ez a meggyőződés mintha nehéz bilincseket vert volna szárnyalására. A nap-sugaras irodalmat művelte, mikor maga is jól látta, hogy az élet tele van sötétséggel. Virágokat tépett vonagló mezőkről, holott ő is vérző szívvel hallgatta a jajkiáltásokat. Irni azonban tudott — elbeszélő munkákat és kritikai cikkeket egyaránt — s a keresztény világnézetű szépirodalom méltán fájlalja korai elmulását.

Az a közönyösség, mellyel a magyar sajtó még halálában is hallgatott róla, visszataszító volt. A legnagyobb újságok is négy-öt petit sorban jelezték halálát. Ha Andor József egy külvárosi színház énekesé vagy kereskedelmi világunk valamelyik jelentéktelensége lett volna, semmi kétség, hogy szaporábban jöttek volna a kisebb-nagyobb sirató cikkek. De így! Fanyaron leadták az apróbetűs elhalálozási közlést s a közönség tudomásul vehette, hogy meghalt — egy miniszteri tisztviselő.

B. L.

A magyar tudományos testületek szövetsége.

A nyomdaárak folytonos emelkedése szinte katasztrofális helyzetbe hozta a magyar tudományos társaságokat. Az újságok és szépirodalmi lapok nyugodtan emelhetők előfizetések összegét, mert a háborús idők meggazdagodott közönsége még akkor sem mondott volna le napi olvasmányáról, ha tízszeres árakat kellett volna fizetnie megszokott hírlapjáért, de a tudományos folyóiratok kénytelenek voltak kikapcsolódni az áremelés kényszerűségéből. A legutóbbi félszázad minden erőfeszítése ellenére sem nőtt föl Magyarországon olyan művelt olvasó-réteg, mely közelebből érdeklődne a tudományok iránt. Gazdag főuraink, nemeseink, földbirtokosaink, tőkepénzeseink, vállalkozóink, politikusaink, katonáink stb. közül alig akad egy-kettő, aki a nemzeti önérték követelményének tartaná a tudomány támogatását. A magyar tudományosság művelése és fenntartása rá van bízva a tanárookra s a tisztviselők és írók némi csekély részére. Ettől az anyagilag mélyen sujtott csoporttól bajos ötszörös-hatszoros előfizetési árakat követelni a nyomdaárak fölszökkenése arányában. A tudományos folyóiratok fokozatosan zsugorodtak összebb és összebb, de még így is előállt — 1918 elején — az a veszedelem, hogy abba kell hagyni minden tudományos munkát, mert a nyomdai számlák megfizethetetlenek.

A közös nehézségek egy táborba gyűjtötték a tudományos társaságok vezetőjeit. Szily Kálmán és Viszota Gyula kezdeményezésére 1918 tavaszán a Magyar Nyelvtudományi Társaság, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a Budapesti Philológiai Társaság, a Magyar Történelmi Társulat, a Magyar Néprajzi Társaság, a Magyar Földrajzi Társaság, a Heraldikai És Genealogiai Társulat, a Matematikai És Fizikai Társulat és az Uránia Tudományos Egyesület képviselői — Bátky Zsigmond, Bleyer Jakab, Fejérfpataky László, Lukinich Imre, Melich János, Mikola Sándor, Papp Ferenc, Pintér Jenő, Rados Gusztáv, Sebestyén Gyula, Szász Károly,

Szily Kálmán, Teleki Pál, Viszota Gyula tanácskozássra gyűltek össze s elhatározták, hogy a nyomdaárak által lehetetlenné vált helyzetet a magyar kormányhoz intézendő fölrirat útján rendezik. A kilenc tudományos társaság mozgalmia eredményre vezetett s a vallás- és közoktatásügyi minisztérium anyagi segítsége lehetővé tette, hogy a magyar kultúra története kikerülje — legalább egyelőre — a legnagyobb szegénybélvezet, mely egy nemzetet érhet.

A tanácskozások során több oldalról fölmerült az a kívánság, hogy a magyar tudományos társaságoknak állandóbb kapcsolatot kellene egymás között létesíteniök. Egy öttagú előkészítő bizottság alakult s ez a bizottság egy emlékirat-tervezetet dolgozott ki a tudományos testületek szövetségének ügyében.

«Meggyőződésünk — olvassuk többek között a további tárgyalások alapjául szolgáló emlékiratban, — hogy az ideiglenes kormánysegítség nem lehet a kérdések végleges megoldása. Folyóirataink megjelenését nem tölthetjük attól függővé, hogy ez a segítség megérkezik-e vagy sem. Már maga a kétes állapot oly nyomasztó légkört teremtene, amely a céltudatos munkát szinte lehetetlenné tenné. Úgy érezzük, nem szabad megengednünk, hogy a nemzet szellemi életében ilyen zökkenés beálljon és a fejlődés folytonossága megszünjék. Nem szabad megengednünk különösen most, amikor a fékevesztett egyéni önzés a tudományos gondolkodásmód absztrakt ideális világnézetét minden téren háttérbe szorítja. A nemzeti és emberi haladás fontos érdekei egyformán arra köteleznek, hogy a szellemi élet szabad, biztos és független alapokon való zavartalan fejlődésének feltételeit biztosítsuk. Ezeket az alapokat az állami hatalomnak jóakarató támogatása mellett, de mégis magunknak kell megteremtelnünk. Eppen a világháború eseményeitől nyert reflektorszerű megvilágításban szemünk elé tűntek létünk alapvető feltételei: megláttuk, hogy amikor a legtöbb emberi intézmény alapjaiban megrendül, összeomlik, átváltozik és újjáalakul: ugyanakkor ott áll a tudomány sziklaszilárdan mint jólétünknek békében és háborúban egyaránt biztos alapja és a konvulziókban szenvedő emberiség egyetlen megnyugtató princípiuma.»

«Mindezek folytán megfontolás tárgyává tettük nemcsak azt, miként lehetne folyóirataink megjelenésének feltételeit a válságos időkben is biztosítani, hanem azt is, miképpen lehetne a tudományos testületek sikeres működésének folytonosságát megóvni, sőt azt a nemzeti haladás érdekében fejleszteni és kiterjeszteni. Megbeszéltük azokat az akadályokat, amelyek működésünknek útját állják és azokat a vágyakat és kívánalmakat, amelyek a siker érdekében már a béke boldogabb éveiben is felmerültek.»

«Így legtöbb tudományos testületünk fájdalmasan érzi hiányát olyan épületnek, amelyben előadásait, üléseit állandóan tarthatná, ahol szerkesztésére helyet találna, ahol irattárát, könyvtárát és folyóiratait elhelyezhetné, mert most kénytelenek vagyunk előadásainkat és üléseinket szerkesztés a városban, szíveségből átengedett — legtöbbször nem megfelelő —

helyiségekben tartani, kénytelenek vagyunk irattárainkat magánlakásokban helyezni el, ahol a mostoha viszonyok folytán elkallódnak. Irigykedve nézhetünk a munkásokra, akik az állam, a város és a társadalom áldozatkészségéből itt a fővárosban sok helyen, azonkívül szerteszét az országban — sokszor minden modern vívmánnyal felszerelt előadótermeket, könyvtárakat és olvasóhelyiségeket kaptak. Sőt megmondhatjuk, hogy mi magunk is — ideális gondolkodásnádunk folytán — hozzájárultunk állé-reinkkel és szellemi munkánkkal ez intézmények létesítéséhez. Irigykedve nézhetünk egyik másik vidéki tudományos testületre is, amely ugyancsak az állam, a község és a társadalom áldozatkészségéből fényes kultúrpalotához jutott, ahol mindaz megvan, amit mi oly fájdalmasan nélkülözünk.»

«Régóta érezzük továbbá hiányát oly szervnek, amely minden a tudományra és a tudósokra vonatkozó erkölcsi, anyagi és szociális kérdésben megfelelő módon hallatná szavát. Szükség van ilyen szervre másutt is, de különösen szükség van rá minálunk, ahol a tudománynak és a tudósrendnek megbecsülése nincs eléggé kifejlődve. Szükség van erre különösen most, amikor nemcsak a napisajtótól vezetett közvéleménynek, hanem a tudományal foglalkozóknak is egy része telítve van oly elméletekkel, amelyek mindenhová elvezetnek csak nem a tudomány megbecsülésére. Nekünk rendületlen meggyőződésünk, hogy a nemzet haladása csak a tudomány által és a tudományak előljáró vezetése mellett történhetik. Ezt a meggyőződésünket hirdetniünk kell minden lehető módon, amíg általános meggyőződéssé nem válik. Le kell lépniünk csendes rezervált álláspontunkról és hallatniunk kell szavunkat, nyugodtan de teljes önérzettel és nyomatékkal, mert ha nem tesszük, az összesség — a kormányhatalom, a nagytőke, a munkástömegek és a polgári rend — mindig megfélekedezik arról, mivel tartozik a tudománynak.»

«Modern időkben nagy célokat csak kellő szervezkedéssel lehet elérni. Ezt látjuk körülöttünk minden téren. Itt az idő, hogy e koncentrációs jelenségekkel mi is komolyan foglalkozunk s a tőkék és munkástömegek szervezkedésével szemben mi is egyesítsük erőinket. Tudományos testületeinkben igen sok szellemi érték — a nemzet szellemi energiájának javarésze — van elhelyezve. Ezek az energiák mostani szétszórt és rejtett állapotukban kifelé nem fejthetik ki hatásukat, de ha egyesülnek, imponáló erővel képviselhetik a tudomány érdekeit.»

«E megfontolások alapján szükségesnek tartjuk, hogy tudományos testületeink közös akadályok legyőzésére, közös célok elérésére és közös érdekek védelmére egy szervet alkossanak, melyet mi egy felállítandó tudományos testületek szövetségi tanácsában látunk.»

«Szervezeti szabályzatának alapelvei gyanánt a következőket jelölhetjük meg:

1. Célja: a szövetség kötelékébe tartozó folyóiratok megjelenésének feltételeit biztosítani, a tudományos testületek házának megalkotására az

előmunkálatokat végezni, e házat igazgatni, a tudományos testületek és tudósok anyagi, erkölcsi és szociális kérdésével foglalkozni.

2. A szövetség tagjai. A szövetség kötelékébe való felvételét minden tudományos egyesület elnökének és titkárának aláírásával kérheti. A felvétel felett a szövetségi tanács dönt.

3. A szövetségi tanács. Minden a szövetség kötelékébe tartozó egyesület a szövetségi tanácsba három tagot (lehetőleg egyet a hivatalos vezetőkből és egy szerkesztőt) küld, kiknek megbízatása addig tart, amíg a küldő egyesület azt vissza nem vonja. A szövetségi tanács működését elnök, titkár és végrehajtó bizottság útján végzi.

(r)

Az új esztétikai stílus.

Az ember sokszor elgondolkozik azon, hogy miért vesznek kezükbe író tollat az olyan emberek, akik képtelenek gondolataikat épkezláb formában kifejezni? Minek akar író lenni az, aki legföljebb csak olvasónak termett? Egyik-másik könyvmoly össze-vissza olvas mindenfajta német munkát, a megengesztetlen anyaghalmoz zavarosan kavargó a fejében s azután ahelyett, hogy a németeket boldogítaná a tőlük kölcsönzött fémmel és salakkal — boldogít bennünket, szegény magyarokat. Tehetséges tudományos íróinknak sikerült néhány évtized óta hajlékonyá, sőt könnyedé és üdévé tenni a magyar esztétika nyelvét s most előállnak a tehetetlen írások, a ködös és nagyképmű német filozofálások szolgái utánzóí, hogy lebegő frazeológiájukkal kellemetlenkedjenek azoknak, akik megszokták a józan beszédet és a világos stílust.

«A klasszicistikus dráma — olvassuk Lukács György esztétikus újabb zagyaságaiban — egy sorsviszony ornamentális és dekoratív sémáját keresi — míg a shakespearei drámában — a character végső adottság, feltétlen substantiális principium: a sors alkalom az emberi lényeg materialisatioja számára, nem valami emberentúli magánvaló substantia többé, hanem az egyedüli substantiának, az emberi léleknek accidentiája. A klasszicistikus dráma sorsprioritásának oltüntével egyfelől az egyes karakterek szélesebbek és gazdagabbak lesznek, mint az őket átfogó cselekmény, a sors objektív testet öltése, másfelől pedig egymáshoz kapcsoltságuk elveszti kompozicionális magától értetődöttségét, ami a klasszicistikus drámában megvolt. mert ott az egymáshoz való viszony a sorsviszonnyal egyszerűen identikus lévén az alakoknak csak positionális értékük lehetett: csak az a tulajdonságuk nyilvánulhatott meg, melyre a sorsnak mint vehiculumnak szüksége volt és érintkezésük egymással nem lehetett több, mint vezetékül szolgálni egy nem belőlük indult és nem bennük végződő áram számára.»

B. L.

A magyar futuristák.

Az Irodalomtörténet 1917. évfolyamának 5—6. számában Zolnai Béla részletesen ismertette azt az új irodalmi irányt, melynek szóvivői a Ma című folyóirat köré csoportosulva hadat üzentek a mai magyar költészetnek. Ez a kis csoport konzervatívnak, önmagát kiéltnek és végleg elposványosodottnak találta még a Nyugat irodalmát is és egészen új alapot iparkodott vetni a maga költői szakszervezetének. A futurista költők a szavak mögött lappangó hangulatokkal óhajtják sejtetni az élet tragikumát s bizonyára nem tehetnek róla, hogy az olvasók többszörire csak a komikumot érzik ki akaratos hangzavarral összerótt soraikból.

A magyar futurista lira legújabb terméséből (Ma. 1918. évf. 8—9. sz.) álljanak itt a következő versek.

A homorú ember.

Gépszerű, vacsoraszagú nőstények előtt
két markolásába szállt az értelmisége
és köldökénél s szája csorgásánál fogva
patkóakban vonszolódó.
nullásan «kivánom» egy-lülye-szótag-jába fogózkodó
anyagga merevedett.

Fejet rázott s kivihorászott
egy lelkiismeret-alamizsnát.

Vagy önkérdéssé tombította
plakátját egy-két utcának;
«Krisztust,» «hazát,» «erényt»
kondenzált bú tett-vett
önelsárgított velejében.

Vagy térdigelésottan kapkodott
távoli szekérsörgésen.

Vagy embert átkozva
nappaliszobák kotta-szennyét
két akác sor végtelenvegyített sziluettjén rakta le
s rogyott dögge katolikuskodta önmagát!
És lett: szuette embergörbévé
a homorú ember.

Üvöltés július 28-ára.

Egy tömb az Őj!
De a szél az eget céda csöcsnek nézi!

Bomoljatok meg!
szeretem a sikongó kölykeket,
egyszer úgy is röhejbe violázom a fogaim karéját
s benyakalom ezt a kirtühdét világot.

Uram! Uram!
 ha petrencésen bokán kapom magam
 s átfütyentek a sok kis színes packán,
 de semmi oz!
 ha megtanulom a zulukafferek nyelvét.
 kínaiul, franciául a szittyá barmok nyelvén
 és a téglavörös németek nyelvén is megtanulok
 és az angolok nyelvén,
 minok?!
 egy idegsokkos pátosszal
 ide nézzetek, döglött falvakat,
 hullákkal tetovált mezőket
 kivert asszonycsordákat, kirepedt hasú henteseket
 és 1000 galambtokájú lőszergvárost,
 hadd labdázok fel a hányingereségre!
 Kovácslegények, parasztok, köművesek, vasutasok!
 asszonyok, katonák, írók, festő, és tudósok!
 Scheidemann ur!
 Galileisták, radikálisok,
 szociáldemokraták, Károlyi pártiak!
 öreganyám térdkalácsa. józsefvárosi temetkezési klub!
 az előbb vissza nyögtem a szemeimet,
 láttam a kicsinóberezett pofátokat,
 az ég pedig barna ganéjjal dobta be az egészet.

Tuberkolózis.

Röggel ablakoz a perifériákra anyókák térdelnek horog
 harap a kékbe — semmi — kopognak hallod?
 üres — valaki üvölt én is! rondelő — vér csip-
 kéz nyolchetes fehérre nyomdász halált betűz,
 uccák botlanak kalimpál csillag ernyed a csuklón

diák — hotedizig — omberek! sárkányhoz — esönd —
 koponyáját sinekre morzsolja szibériai bányában
 esontját esükányozza valaki szuka konyhakéssel
 magába nyársal nadrágtartóan 60 kilogrammos
 esomó vonaglik hisztória a mellére vasal kira-
 katozza a húsát

fehér szánatóriumok hiába reklámoznak kövér me-
 zőkön sírnak az állatok és szájalmat esurgatnak
 a városokba egy orvost kényszerbe zubbonyoz
 a téboly

házak sebekkel éjszakáznak — itatós — szüresöluck
 ablak tátog sárga sarló piszkál bűz hőmérő??
 hőmérő?! hőmérő?! a tükör grimasz pápa-
 szemes pocak gesztusok ólnot verítékeznak te-

mető rothad a vackon — taplósodnak sarló
piszkál

se íz se szín semmi semmi üresre tördelt szem har-
minckét vásott fog marja kék koszoruját a má-
niás öklökbe!

Színész-kultusz — szerzői láz.

Egyik tehetséges zeneszerző beszélt, hogy kétségbe van esve, mert az operett-muzsikások, librettisták, primadonnák, bohócok és filmszínészek neve tizezerszer többet szerepel az újságokban, mint például Herbert Spenceré. «Népbütítés — mondta — a legutolsó.» Az emberek izgatottan érdeklődnek a színésznők legapróbb magánügyei iránt, az ifjúság a tizedrangú színészeket is megrohanja autogrammkért, diadalt arat minden színpadi tükölmány. A jószívű színházi kritikusok kivétel nélkül dicsérnek minden színdarabot és színészt, a közönség pedig olyan — amint egyik kiváló honfitársunk megjegyezte — hogy csak akkor tudja, mi a véleménye valamely munkáról, ha a színházi referensek cikkeit nyomtatásban olvassa.

Maguk a színpadi szerzők is közreműködnek abban, hogy a nyomtatott hetüre babonás tisztelettel bámuló közönséget még jobban ráneveljék a kritikátlan színész-tömjénezésre. A Matuska előadása alkalmával Szomorfy Dezső nyilatkozott a darabjában játszó színészek tehetségéről. Csupa tüneményes nagyság. Olyan színészesoport, amelyen még sohasem volt Magyarországon. A hősnő: «nem hiszem, hogy van ma Európában egyetlen színésznő, aki az egyéni súlyát és zsenialitását csak megközelíteni tudja». A hős: «nem tudom, mit mondjak róla, nem is halálával, de úgyiszlóván alázattal gondolok rá». Az egyik szereplő, mondjuk *A.*, valóságos csoda; a másik, *B.*, fekete szépség és bűbajos egyéniség; *C.*, csak rajongó fölkiáltással közelíthető meg; *D.*, nagyszerű, sáppadt, érdekes és vonzó, igazán kiváló tehetség; *E.*, nem lehet nála tökéletesebbet elképzelni; *F.*, a legszebb alak, akit el lehet képzelni; *G.*, a legmáladandóbb zsidó; *H.*, a legkiválóbb alispán; *I.*, a legkiválóbb szolgabíró stb. «És végül engedjétek hozzám azt a két gyermeket: Stoll Sárkát és Szegő Istvánt, akik üdék orrpiszkálók, zajosak — gyermekek!»

A darabjáról szintén nyilatkozott a szerző. Amint megkezdődött az előadás, lesietett a nézőtérre és ott: «kéjesen átengedtem magam azoknak a mondhatatlan érzéseknek, melyeket egy finom színdarab ébreszt bennem, főleg, ha ezt a finom színdarabot én írtam. És elgondoltam, milyen kezes érzés lehet annak az egyszerű, jó embernek, aki beül ide, erre a kitünő szölyére és ugyancsak átengedheti magát a zavartalan élvezetnek. Aki csodálhat engem és örülhet, hogy ilyen sokat tudok, minden színt és muzsikát tudok, és főleg ilyen nagyszerű szerelmeket tudok! És aki meglepődve bámulhatja azt a másik palettát, amit II. József császár után fölkaptam most itten, bánatos és királyi kedveimben.»

A mozik államosítása.

A kormány könnyíteni akar a városok pénzügyi terhein, az államférfiak javítani akarják a nagyvárosi erkölcsöket s megszületik az új mozi-törvényjavaslat. A kinematografia — a színjátszásnak a technikával párosult mestersége — mint egyszerű filmipar a városok kezébe kerül, a moziengedélyek megszűnnek, a magánvagyonból közvagyon lesz.

A törvényjavaslat támogatóinak érvelését még nem hallottuk, de a tervezett új rend ellenzői már megszólaltak. S tiltakozásukban van is igazság:

1. A városok terheinek enyhítésére irányuló törekvések helyesek, de a sok gyári vállalat és magántulajdon közül miért választották ki a törvényjavaslat tervezői éppen a mozgóképipart? Miért nem konfiskálják a színházakat, orfeumokat és egyéb szórakozóhelyeket? Bizonyára ezek sem az erkölcs nevelői, legalább jelentékeny részükben nem azok.

2. Ha az állam a filmiparból jövedelmet akar magának biztosítani, az állami színházak mintájára állítson állami filmgyárakat és állami mozikat s így versenyezzen a magánvállalkozással. De ahogyan nem rekvirálhatja a Vigszínházat, úgy nem veheti el a filmvállalkozók munkájának gyümölcsét sem.

3. A magyar filmipar az utóbbi időben nagyszerű lendületet mutat. A magyar filmek utat törtek már a külföldre is s a magyarországi nyolc filmgyár üzemtökeje meghaladja a 30 millió koronát. Ehhez a művészi iparhoz csak a legnagyobb óvatossággal lehet hozzányulni.

4. A moziknak állami vagy városi egyenruhába való bujtatása meg fogja ölni a filmvállalatok művészi fejlődésképességét. A közigazgatás a maga csontkezelével szürke aktastilusban irányítja majd azt az üzemet, melynek éltető eleme a szabad verseny.

Így érvelnek az új törvényjavaslat ellenzői. Ezek után várjuk a javaslat tervezőinek választát.

(h)

Írói tiszteletdíjak.

Aki megírná a magyar írói tiszteletdíjak történetét, hasznos munkát végezne. Az adatok százai és ezrei szerteszét vannak szórva. Néhány százzal azelőtt az volt az írói tiszteletdíj, ha valami gazdag úr kifizette a szegény író nyomdai költségeit. Az író ingyen küldözte meg jóakaróinak a könyvet s a tehetősebbektől kapott némi ajándékot. A ponyvatermek kiadására olykor már akadt nyomdász-vállalkozó is. Ilyenkor a nyomdász az első kiadás közrebecsátásakor juttatott néhány garast az írónak.

Nevezetes mozzanat volt a magyar írói tiszteletdíjak történetében az *Etelka* megjelenése. Dugonics András 80 ingyenpéldányt kapott regényéért kiadójától, Landerer Mihály nyomdásztól. Landerer 1000 példányt nyomtatott a könyvből s példányát 2 forintért árulta, ami igen nagy pénz volt

1788-ban. Szóval Dugonics fáradtságának hasznát ő vágta zsebre, sőt ráadásul még 70 forintot zsarolt ki Dugoniestől azon a címen, hogy a regényhez néhány képet metszettek.

Kazinczy Ferenc és kortársai tiszteletdíj nélkül dolgoztak. Csak Vörösmarty Mihály föllépése után kezdődött az a korszak, mikor a könyvkiadók a híresebb íróknak már némi tiszteletdíjat is adtak az ingyenes kinyomás mellé. Ennek az írói és kiadói nyomorúságnak legfőbb oka az volt, hogy könyveket nagyon keveset vásároltak Magyarországon.

A régi viszonyokra jellemző, hogy mikor 1833-ban Garay János elvállalta a Regélő című szépirodalmi folyóirat szerkesztését, havonta 20 váltóforint fizetést kapott kiadójától s ezért az összegért gondoskodnia kellett a lap tartalmának teljes kitöltéséről. Nem egyszer elejétől végig ő írta a lapot. A költemények, tárcák, kritikák, ismeretterjesztő cikkek, divattudósítások, fordítások, napi hírek és rejtvények mind az ő búzgalmát dícsérték.

Petőfi Sándor már meg tudott élni a tollából, de halála után még félszázad múlva is nagyon könnyen össze lehetett számolni azokat a magyar írókat, akik nem mellékfoglalkozás gyanánt üzték az irodalmat. Aki nem volt újságíró, az — elenyésző kivétellel — kénytelen volt valami polgári állást is vállalni. Csak a legutóbbi évtizedekben haladtunk annyira, hogy az írás a megélhetésre önmagában is alkalmas pálya lett Magyarországon.

Az Athenaeum könyvkiadó részvénytársaság 1918 nyarán 20.000 példányos első kiadást bocsátott közre Molnár Ferenc *Andor* című regényéből s ez a kiadás 9 nap alatt egészen elfogyott. A szerző 36.000 koronát kapott az első kiadásért szerzői tiszteletdíj címén. Mivel pedig a kiadó cég a regény példányát 15 koronáért árulta, könnyű kiszámítani, hogy az első kiadás jövedelme 300.000 korona volt. A hatalmas kiadói bevételből eszik a könyvárusi jutalék 75.000 koronája, továbbá az írói díj 36.000 koronája, marad tehát nyomdaköltségekre és részvénytársasági haszonra 189.000 korona. A második kiadás is 20.000 példányban jelent meg.

A regényírásnál jóval előnyösebb a szindarabírás. A szerző még a kisebb színházakban is jól jár. Farkas Imre énekes játékat, a *Túl a nagy Krivánon* című operettet, a budai színpályán két hónap leforgásán belül több mint 100.000 ember nézte meg. Az első 50 előadásból 30.000 korona tantiém jutott a szerzőnek. A vidéki előadások jogát 15.000 koronáért adta el.

Mondani sem kell, hogy a tudományos munkáknak ma sincs megfelelő számú vásárló közönsége. Ivenként átlag 60 korona az az összeg, melyet egy tudományos szerző kap kiadójától. Ha t. i. akad kiadója.

(r.)

A fővárosi ifjúság és a hírlapirodalom.

Milyen irodalmi termékek irányítják az iskolán kívül a fővárosi középiskolai tanuló-ifjúság szellemi fejlődését? A nyilvános olvasótermeket, kölcsönkönyvtárakat és színházakat szívesen látogatják a 14—18 éves fiúk s még nagyobb érdeklődéssel forgatják — a szülői házban és egvebütt — a hírlapokat és folyóiratokat. Hogy milyen hírlapok és folyóiratok esnek a budapesti diáksereg kezeügyébe, arról szóljon az itt következő statisztikai próba.

Egy pesti oldalon levő állami főreáliskola III—IV. osztályaiban osztályonkint átlag 60 tanuló közül rendszeresen olvassa az Estet 31, az Előret 28, a Pesti Hírlapot 22, a Színházi Életet 16, az Érdekes Ujságot 14, a Sporthírlapot 13, a Déli Hírlapot 12, a Képes Ujságot 11, a Zászlónkat 10, a Tolnai Világlapját 8, a Pesti Naplót 7, a Sportlapot, Vágóhidat, Figarót 6, a Világot, Magyarországot 5, a Reményt, Pesti Futárt, Uj Időket, Borszem Jankót, Színház És Divatot 4, Az Ujságot, Mátyás Diákot, Nyolc Órai Ujságot 3, az Én Ujságot, Jó Pajtást, Kis Pajtást, Erőt, Egyenlőséget, Bolond Istókot, Budapesti Hírlapot, Napot, Mult És Jövőt 2, a Népszavát, Vasárnapi Ujságot 1 tanuló. Német Hírlapokat és folyóiratokat is olvas osztályonkint átlag 4 tanuló. — Az V—VIII. osztályokban osztályonkint átlag 60 tanuló közül rendszeresen olvassa az Estet 51, a Színházi Életet 29, a Pesti Hírlapot 27, a Déli Hírlapot 25, az Érdekes Ujságot 20, a Zászlónkat 16, a Pesti Naplót 15, a Magyarországot, Sporthírlapot 13, a Világot, Pesti Futárt, Előret 12, a Vágóhidat, 11, a Sportlapot, Figarót 10, az Uj Időket, Nyugatot 8, a Tolnai Világlapját 7, Az Ujságot, Mult És Jövőt 6, az Esztendőt, Képes Ujságot, Borszem Jankót, Színház És Divatot 5, a Reményt, Népszavát 4, a Természettudományi Közlönyt, Darwint 3, a Budapesti Hírlapot, Huszadik Századot, Mátyás Diákot, Egyenlőséget, Vasárnapi Ujságot, Virradatot, Sajtót, Nyolc Órai Ujságot 2, a Magyar Hírlapot, Napot, Alkotmányt, Életet, Hetet, Uj Nemzedéket, Mátyás Diákot 1 tanuló. Német hírlapokat és folyóiratokat is olvas osztályonkint átlag 5 tanuló.

Egy budai oldalon levő állami főgimnázium III—IV. osztályaiban osztályonkint átlag 60 tanuló közül rendszeresen olvassa az Estet 27, a Pesti Hírlapot 20, az Előret 14, az Érdekes Ujságot és a Déli Hírlapot 13, a Képes Ujságot 11, a Zászlónkat 10, a Tolnai Világlapját 9, a Színházi Életet és a Pesti Naplót 8, a Magyarországot és a Nyolc Órai Ujságot 5, a Sporthírlapot, Sportlapot, Az Ujságot, Uj Időket, Én Ujságot és Jó Pajtást 4, a Világot 3, a Pesti Futárt, Vágóhidat, Figarót, Borszem Jankót, Szívet, Budapesti Hírlapot, Napot, Színház És Divatot 2, a Kis Pajtást, Reményt, Erőt, Természettudományi Közlönyt, Esztendőt, Vasárnapi Ujságot, Mult És Jövőt, Mátyás Diákot, Népszavát, Magyar Hírlapot 1 tanuló. Német hírlapokat és folyóiratokat is olvas osztályonkint átlag 3 tanuló. — Az V—VIII. osztályokban osztályonkint átlag 60 tanuló közül

rendszeresen olvassa az Estet 39, a Pesti Hírlapot 26, a Déli Hírlapot 22, a Színházi Életet 18, az Érdekes Ujságot 17, a Zászlónkat 14, az Előret, Képes Ujságot. Sporthírlapot, Sportlapot 12, a Pesti Naplót, Vágóhidat, Tolnai Világlapját 9, a Nyolc Órai Ujságot, Pesi Futárt 8, az Uj Időket 7, a Figarót, Az Ujságot 6, az Erőt 5, a Világot, Napot, Borsszem Jankót Színház és Divatot 4, a Budapesti Hírlapot, Nyugatot, Vasárnapi Ujságot 3, az Én Ujságomat, Jó Pajtást, Természettudományi Közlönyt, Esztendőt, Mult És Jövőt 2, az Alkotmányt, Magyar Hírlapot, Népszavát, Szívet, Mátyás Dákot, Egyenlőséget, Társaságot, Magyar Figyelőt, Életet, Ország-Világot, Reményt, Huszadik Századot, Darwint 1 tanuló. Német hírlapokat és folyóiratokat is olvas osztályonként átlag 4 tanuló.

Amint látható, a reáliskolai tanulók körében a liberális napilapokon kívül szembetűnően kedveltek a színházi és sportlapok, továbbá a riportlapok és a tömegnek szánt képes folyóiratok (Az Érdekes Ujság, Előre, Képes Ujság, Tolnai Világlapja.) Az ifjúsági folyóiratok közül a katolikus Zászlónk mellett az izraelita Remény, a protestáns Erő s az Én Ujságom, Jó Pajtás és Kis Pajtás meglehetősen háttérbe szorulnak. — A gimnáziumi tanulók kevesebbet olvasnak, mint a realisták, ami nemcsak a szülői ház hatásának tulajdonítható, hanem a szerényebb anyagi helyzetnek is. Az Előre és társaik itt is megtalálják a maguk közönségét. A tudományos érdeklődésnek csak kivételesen bukkanak föl némi nyomai. Mindenesetre nagy kár, hogy az ifjúsági könyvtárak helyiségeiben nincsenek berendezve megfelelő olvasótermek.

(1)

Helyreigazítás.

Zoványi Jenő debreceni egyetemi nyilvános rendes tanár az Irodalomtörténet szerkesztőségébe a következő helyreigazítást küldte be:

„Az Irodalomtörténet folyóiratszemléje a Protestáns Szemlében megjelent írásaimról már 1912-ben is tartalmazott olyan állítást, ami nem egyezett meg a valóval. Most ismét célszerűnek látja illet állítani, hogy ennek alapján egy kis dorgatoriumban részesíthessen. Nem szólalnék fel ellipse ezuttal sem, ha a tudomány érdeke nem követelné annak megállapítását, hogy én Sylvesternek nem állítólagos *lőcsei papságáról*, hanem állítólagos debreceni tanárságáról közöltem egy cikkeskét, melynek már a címe («Sylvester János és Debreczen») is mutatja, hogy csupán mellékesen jöhetett beírné szóba állítólagos lőcsei papsága. Hogy aztán ez az én tárgyammal csak érintkező dolog már előzőleg kiderült, azt épen magam is mondom cikkeskémben, ami meg azt is bizonyítja, hogy miként sohasem, úgy most sem volt eszemágában sem «újra felfedezni» egy már megállapított igazságot. Senki másnak a babérjaira nem szokásom áhítózni, sőt azt is készséggel elismerem, hogy egy tárgyamul semmiképen ki nem tűzött kérdést valaki «jóval pontosabban» kideríthetett, mint én. Mindamellott örömmre szolgál, hogy még egy ilyen kérdés teljes tisztázásához is hozzájárulhattam egy helyesbített adattal, kimutatván, hogy az a másik Sylvester hol működött lőcsei papsága előtt.»

A folyóiratszemplével — csakúgy mint a kritikai rovattal — sok baja van a szerkesztőségnek. A szerzők megkívánják, hogy tudomást vegyünk a csekélyebb jelentőségű cikkekről is, mások méltatlankodnak, hogy mindössze is csak néhány sor jutott számukra, mikor egyéb cikkekről bővebben adtunk számot. A folyóiratszemplének több munkatársa van, egyöntetűséget nem könnyű teremteni a közös munkában, a múltban mutatkoztak is egyenetlenségek, bizonyos azonban, hogy a szemlélőket lelkes ügyszereket vezet s mindig tekintetbe veszik a folyóirat olvasóközönségének érdekeit. Aki figyelemmel kíséri ezt a folyóiratszemplét, látni fogja, hogy az nem száraz kivonatolás, hanem tervszerű munka, amelyet megbízalmasabb munkatársaink nem aktaszzerűen intéznek el, hanem *írnak*.

Zoványi Jenőről legutóbb följegyeztük, hogy egyháztörténeti adalékaikat a protestáns hittudományi irodalom kutatói haszonnal forgathatják, de viszont nem ártana, ha ő meg az irodalomtörténeti folyóiratokat forgatná nagyobb szorgalommal. «Így nem eshetnék meg velem, hogy újra fölfedezze azt, amit Sylvester Jánosról Hajnóci Iván az Irodalomtörténet 1913. évfolyamában már kiderített, még pedig, a Hain Gáspár-féle krónika felhasználásával, jóval pontosabban.» Ezt az igazságos és őszinte megjegyzést Zoványi Jenő igyekezik mellékvágányra terelni. Cáfol, holott hallgatnia kellene. A folyóiratszemle írójának állítását bárki ellenőrizheti s könnyen meggyőződhetik róla, hogy kinek volt igaza.

Van azonban Zoványi Jenő helyreigazításában egy olyan pont, amely túlmegy az egyéni érzékenykedés és a jó társaságokban szokásos hanghordozás határain. Milyen alapon mondja Zoványi Jenő, hogy az Irodalomtörténet már 1912-ben is írt róla olyasmit, ami nem egyezett meg a valóval? Mi jogon állítja, hogy mi üldözzük őt? Ilyen fajta vád nyolc év leforgása alatt egyetlenegyszer sem merült föl az Irodalomtörténet ellen.

Az Irodalomtörténet 1912. évfolyamában — tudomásunk szerint — mindössze is csak egy bírálatban volt szó Zoványi Jenőről. Úgy látszik, ez az egyeneshangú kritika nem tetszett a szerzőnek. A bíráló — Bélteki László — kiemelte, hogy Zoványi Jenőnek akkor megjelent kötete alapos tudós munka, de egyúttal hozzátette: «Sajnálni lehet, hogy feldolgozása nem felel meg nagy szorgalommal összegyűjtött történeti anyaga becsének. Terjedelmes forrás-kivonatait nem lehet könnyedén áttekinteni; stílusa ellen is jogos kifogások emelhetők. Mondatfűzése bonyolult, kifejezései nehézkesek. Mint tudományos íróink jelentékeny része, ő is idegenkedik a rövidebb mondatoktól s az egyszerű, világos, cikornyátlan beszédétől. Könyvegyőtrően bőbeszédű; fejtegetései — épen a szóáratok és közbevetett mondatok következtében — nem mindig érthetők első olvasásra. Mintha egy XVI—XVII. századi latinból fordított prédikációs könyvet olvasnánk. Bizonyos, hogy ezen most már nem lehet változtatni. Öregbe kurban nem változik meg a stílus, de az ifjabb nemzedék jól teszi, ha ebben a tekintetben nem követi régi szabású tudományos íróink példáját.»

Mi ebben a valótlan állítás? Maga a kritika? Akkor ne írjon többé egy sort sem Zoványi Jenő, mert minden róla szóló megjegyzés valótlan-ság lesz. Vagy más irányban van panasza az Irodalomtörténet 1912-es évfolyama ellen? Valótlan állítások írásával vádolt bennünket: fölhívjuk, nyilatkozzék! Hol irtunk mi valótlan-ságot? Hol üldöztük mi nemigaz beszéddel az igazság bajnokát?

P. J.

Egy levél körül.

A szerkesztés nem kellemes mesterség. Főleg nem az a tudományos folyóiratoknál. A szerkesztő állandóan szembe kerül a tekintélyes nevek viselőivel; ha egy-egy szigorúbb bíráló jelenik meg valamelyik könyvről, a bíráló közreadásáért őt teszik felelőssé, mert hiszen módjában lett volna ki nem adni az igazságtalan kritikát; olykor ismét az a baj, hogy nagyon is enyhe volt a bíráló hangja, világos tehát, hogy a folyóirat hizelegni akart valakinek. A szerkesztő — panaszolja — a régi irodalom rovására kedveli a radikális és dekadens irodalmi törekvéseket, nem is szólva arról, hogy reakciós és klerikális cikkről szövik hálójukat védőszárnyai alatt. A tanulmányok túlságosan könnyed tollal vannak megírva s nélkülözik a könyvcímek és idézetek halmazát hurcoló filológiai apparátust; azaz hogy mégis inkább nagyobb kára a folyóiratnak, hogy élvezhetően megírt cikkei mellett még mindig sok benne az olyan századrangú kérdésekkel és elvont apróságokkal bibelődő tudóskodás, amely fontoskodása ellenére sem hoz semmi eredményt s amely iránt az illető szerzőn kívül más alig érdeklődik; stb.

A politikai napilapok és szépirodalmi hetilapok szerkesztői megengedhetik maguknak azt a fényűzést, hogy ne törődjenek előfizetőik megjegyzéseivel, de a tudományos folyóirat szerkesztőjének állandóan ügyelnie kell, hogyan vélekedik munkájáról a tudományos és áltudományos közvélemény. A legjobb módszer — és ősrégi magyar-német tudományos recept —: szürkének lenni, az életből kikapcsolódnival és a surlódási pontoktól minél távolabbra menekülni. A kéziratok beérkeznek, a kéziratok a nyomdába kerülnek, a szerkesztő baj nélkül élhet. Igaz, hogy ezt a munkát egy értelmesbb nyomdász is elvégezhetné, de legalább csend van a tudomány berkeiben.

Tagadja csak meg a szerkesztő valamelyik kézirat közreadását és legyen elég bátorsága nyílt okkal megmondani, hogy a beküldött munka nem tartozik a folyóirat olvasóközönsége elé: kész a baj. Alig van szerző, aki belenyugodnék a szerkesztőnek és legbelsőbb munkatársainak véleményébe. Olyan ez az érzés, mint a szülői szeretet a gyermekekkel szemben. Mindig a tanító a hibás és sohasem a fiú, a jól nevelt, a zseniális.

Egy főreáliskolai igazgató beküldött az Irodalomtörténet szerkesztőségébe *egy régi verses szöveget* közlés végett. Mivel folyóiratunk nem foglalkozik azzal, hogy régi magyar leveleket, kéziratban maradt

verses és prózai szövegeket s egyéb adattári dolgokat közöljön, megkértük a beküldőt: juttassa el kéziratát a Magyar Tudományos Akadémia irodalomtörténeti folyóiratába, az Irodalomtörténeti Közleményekbe, amelynek egyik rovata egyenesen ennek a célnak szolgálatában áll. — A Baros Gyula címére érkező válasz a következő volt:

Igen tisztelt uram! A kéziratot visszakaptam. Az indokolást azonban furcsállom. Az Irodalomtörténetnek nincs adattári rovata — ej, ej. Nézzük csak a legutóbbi füzetet. Hát a Kisebb Közlemények rovata nem csupa adalék? Ha a folyóirat íveket tud áldozni Ambrus Zoltánék világirodalmi nagyságának méltatására, akkor Ányos emlékének is juttathatott volna két oldalt, annál is inkább, mert életrajza elég hézagos.

Kérem, méltóztassék Pintér Jenő szerkesztő úrral s a Társaság vezetőségével közölni, hogy a folyó év végével a Társaság tagjai sorából kilépek. Kiváló tisztelettel.

Azt hisszük, méltán csodálkozik mindenki. Ha így gondolkodnak és így mérlegelnek az idősebb, tapasztalt emberek, mit várhatunk a tapasztalatlan kezdőktől vagy az irodalmi élettől távolabb álló ifjaktól? Csak nem a tekintély vagy a becsület kérdése, ha egy kézirat nem felel meg egy folyóirat céljának és tudományos érdekeinek? Alig van köztünk olyan, akinek ne küldték volna már vissza valamikor a kéziratát, de ha sebezve volt is némiképen hiúságunk, ki látott volna büncselekményt az illető szerkesztőség eljárásában?

Nem teszünk körülményes megjegyzéseket az imént közölt levélre. Csak néhány észrevételt folyóiratunkról.

Az Irodalomtörténet szerkesztésében fokozott éberséggel kell ügyelnünk arra, hogy ne jelenjenek meg benne olyan jelentéktelenségek, amelyek legföljebb nyolc vagy tíz embert érdekelnek, ha ugyan érdekelnek. Az akadémiai vállalatoknak, mondjuk például a Nyelvtudomány című indogermán folyóiratnak, mindegy, ha füzeteiket nem olvassa több negyvenötven érdeklődőnél, mert a tudomány érdekeit így is csak szolgálják és pénzügyi alapjuk biztos. De egy irodalomtörténeti és kritikai folyóirat, mely első sorban a művelt magyar közönség érdeklődésére számít, nem lehet a túlzásba vitt szakszerűség unalmainak tárháza. Megnyugtató ránk nézve, hogy ezzel nem ártunk a magyar tudományosság ügyének, mert a szakszerű részletkérdések kibogozására akad elég hely másutt — s a mi folyóiratunknak is van egy rovata — az Értekezések — ahol a laboratoriumi műhelymunkák, amennyiben nem pusztá szalmacséplések, helyet találhatnak.

Más alkalommal is fölhívtuk már a figyelmet arra, hogy folyóiratunk irodalomtörténeti rovatai első sorban a XIX. és a XX. század irodalmával foglalkoznak. Csak kivételesen tudunk helyet szorítani a régibb magyar irodalomnak és olyan terjedelmesebb filológiai jellegű dolgozatoknak, melyek számára rendelkezésre áll több más tudományos közlöny. Az egészséges munkamegosztás elvét tartjuk szem előtt, midőn folyóiratunkat

főleg az utolsó száz esztendő irodalmi fejlődésének tudományos vizsgálatára tartjuk fenn.

P. J.

Marót és Madách ?

Marót Károly az Irodalomtörténet 1918. évf. 360 lapján közölt cáfolatában sajátos módon bizonyítja be, hogy neki zárt kutatási jogot kell kapnia *Az ember tragédiája* forrásterületére. Marót épen a maga tanulmányai eredményeképen a gyomor filozofiájának «általános és akkoriban speciális elterjedtségére» utal, tehát — megköveteli, hogy Madách kizárólag Byronból merítsen és ne pl. Eötvösből is. «Így eredtetni olyan határozottság, amely mintha mitse tudna a „homo est quod est” fogalomkör általános és akkoriban speciális elterjedtségéről» — mondja Marót; sajnos, bizonyos irányban fejletlen stilisztikai képességgel nem bírom kitalálni, hogy miféle értelmet burkol e szavaiba. Óvakodik figyelmesen elolvasni Eötvös-idézetemet és megőrzi tájékozatlanságát a *Falu jegyzőjére* nézve, mert nehezebb esnék helybenhagyni, hogy Eötvös ironikusan beszél, amint *Madách-Ádám* is kételkedik a *luciferi* materializmusban. Nem akarja észrevenni Marót, hogy a Byron-féle «gyomornedv» Madáchban a legérzékenyebb lakmuspapírral sem mutatható ki, (Marót «függvénye» bátorít fel arra, hogy vegytani műnyelven beszéljek), ellenben a «konyhá»ba Madáchnál épen úgy belebotlunk, mint Eötvösnél. Azt elismeri Eötvös «előnyétül», hogy «a gyomor kiható jelentőségét az erkölcsi területre is átviszi»; de ez szerinte nem számít, mert az ő retorikájában a cáfolás alapelve az, hogy ami a saját állításunkkal nem egyezik, «csak mondva-csináltan súlyos momentum». Különböznék is tudhatnám, hogy ha Marótnak úgy tetszik, a filológiai *összehasonlító* módszerben a kevésbbé hasonlóknak szükségképen több közük van egymáshoz, mint a nagyobb mértékben hasonlóknak. S ha mindez nem elég, bele kell nyugodnom abba, hogy Marót tudomása szerint Madách fejlődésében eddig nem tulajdonítottak szerepet a *Falu jegyzőjének*; ennél fogva a felhozott érvek alapján sem szabad egy ilyen Eötvös-Madách-összefüggés lehetőségét felvetnem. Természetesen nemcsak a *Falu jegyzője* útján feltehető irodalmi hatást nem engedélyezheti Marót, hanem ahhoz sem járulhat hozzá, hogy esetleg Eötvös és Madách személyes érintkezése közben támadt eszmecsereinek emlékét keressük itt? Én nem állítottam, hogy Madách nem ismerte a *Don Juan* szóban forgó helyét vagy egyáltalában nem gondolt rá; csak egy szerény «azt hiszem»-et kockáztattam meg arra nézve, hogy a Madách-féle eszmeváltózat közelebbi rokonságban áll Eötvöshöz, mint Byronhoz. Marót azonban az ő «határozottságában» annyira felháborodik ezen, mintha legalább is hamisan tettem volna le a nagy esküt arra, hogy Madách szemem láttára vette át az eszmét Eötvöstől. Igen, mert Marót opiót szerzett Byron számára; és így egy magyar író csakugyan nem igényelheti azt a szerény dicsőséget, hogy valami keveset ő is hathasson honfitársára!

PAIS DEZSŐ.

Egy Petőfi-cikkhez.

Petőfi és a «szerbus manier» című cikkemből (Irodalomtörténet. 1918. évf. 7—10. sz.) egy korrekturnai jegy elnézése folytán kimaradt néhány sornyi ronszlet. A 305. l. első bekezdésében az itt dőlt nyomással reprodukált két mondat közé a kimaradt rész ekként iktatandó be: «*Az elsőség Kazinczyt, a stilkülönbségek érzékeny művészetét illeti meg.* E versalak művelésére, melyben összesen hét költeményt írt, Goethe példája vezette. Idetartozó költeményei (a három első Goethe után): *Reggeli panasz*, *Azzán aga* (mindkettő a *Poetai berekben*, 1789); *A csillagokhoz* (1813; megjelent: *Hébe*, 1822); *Endre és Hedvig* (törödék; 1816 febr. 20.-án írta); a *Salamon* c. költemény V. része (Majláth J. német regéje után; 1828 elején készen volt; Kazinczy életében nem jelent meg); *Gibárt és Irma* (1829); s végül a *Torsók* c. töredékek közül a II. számú. Egy részük kéziratban maradt töredék, más részük, bár nyomtatásban idején megjelent, a húszas évek felé, mikor Toldy értekezése a szerb népköltészet iránt nagyobb érdeklődést támasztott, már feledésbe ment: Vitkovics *A' Rác Nyelvrül* (1819), Toldy *A' Szerbus Népköltéséről* (1827) irván, csak az egy *Azzán agát* emlegetik. Ezen kívül csak a *Gibárt és Irma* című, mely a *Muzáron* 1829-i költői versenyén szerepelt, lépett figyelmet keltőbb körülmények közt a nyilvánosság elé. *Már 1789-ben átültette, Goethe közvetítésével*, . . . stb., amint a megjelent cikkben következik.

HORVÁTH JÁNOS.

A megkorrigált Petőfi.

Talán nem érdektelen, ha fölemlítjük, hogy a világháborús lelkesedésnek fokozására felhasználták Petőfit is, persze a mai viszonyokhoz képest megváltoztatva a szövegét. A *Szent István Társulat naptára az 1916 évre* c. kiadvány 89. lapján olvasható az orosz betörés idejében tényleg szomorúan aktuális *Föl a szent háborúra* c. Petőfi-vers, de az eredeti szöveg 5—8. versszakja híján. A közlött szakok közül a negyedik szak négy utolsó verssorát pedig a következőkép helyesbítette a naptár szerkesztője:

Szent a csata, mert harcolunk
 Királyért,
 Királyunkért, Istenünkért
 És te érted: Hazánkért.

Valóban jól hangzik: Petőfi mint királypárti költő! — A többi soron nem esett változás, de ez is elég arra, hogy az efféle kegyeletlen torzítások ellen óvást emeljünk. A vers végén ez áll: Petőfi. Pedig ez nem Petőfi. Legföljebb: Petőfi nyomán.

GYALUS ISTVÁN.

Mikszáth és Vahot Imre.

Kéký Lajos a Budapesti Szemle 1918. 217—248. l. közzétett tanulmányának Mikszáth-adatát legyen szabad megszerezniem. 1877 telén Mikszáth Kálmán a Császárfürdőben sokat volt Lauka Gusztávval és Vahot Imrével s más írókkal, kikhez a bravurjairól már akkor hírneves Zubovics Fedor

esatlakozott. Vahot Imrének fájt, hogy az irodalomból kiöregedett s azt mondta, a prózában írott költői mű kevesebbet ér, mint a verses. Erre Mikszáth fogadkozott, hogy ír 6 verset is s mindjárt fogadtak tíz liter borba. Aki a rosszabbik verset írja, az fizeti meg a bor árát. Megegyeztek, hogy a «jury» Ágai Adolf lapja, a Magyarország És A Nagyvilág lesz, a verset egy óra alatt meg kell írni. Zubovics Fedor adta a tárgyat: «a Borcsa kisasszonyt légyottra híjjátok». Vahot Imre munkája két négyesoros strófa, így hangzik:

A légyott.

Ah Borcsa angyal, mint imádlak én,
Öreg vagyok, de szívem még legény,
Sok ember szereti igazán a telet...
Óh angyali Borcsa, szeress hát engemet.

S ha szeretsz, ne szégyeld galambom magadat,
Gyertyaoltás után lopd meg alvásodat,
Jövel ki a kertbe, hol epedve várlak,
És forrón dobogó kebelemre zárlak.

Mikszáth győztes verse meg is jelent a Magyarország És A Nagyvilág 1877. évf. 786. l. 27 ötös jambusból álló sort tesz ki a vers, szintén *A légyott* a címe. Első sorai:

A kertbe várj; ha jó az alkonyat
Sötét ruhát öltvén fel, mely alatt
Tovább szövődhet az édes titok.
A kertbe várj, — kicsiny virágaid,
A jázmin-bokrok megszólítnak ott,
Suttogva lágyan, mintha mondanák:
Sorsunk közös, mi is, te is virág...

A verseny történetét Mikszáth megírta a Szegedi Napló 1879 február 15. számában *Vahot Imre bácsi* c. nekrológiájában, melyet a bennük levő versek teljes szövegével újra kiadtam *Az én halottaim* c. posztumus Mikszáth-kötet 22—31. lapjain.

RUBINYI MÓZES.

A magyar hunmondák eredete.

Ezt a tudományos irodalmunkban sokat vitatott kérdést teszi szóvá a *Reallexikon der germanischen Altertumskunde* legújabb (III.) kötetében Heusler A. a berlini egyetem neves tanára. «A Nibelungok mondája — írja Heusler — Bajorországban és Ausztriában a VIII. században gyökeredzik meg. Amit a magyar krónikák a XIII—XV. században a Burgundok mondájából (a Nibelung mondából) előadnak, az a középfelnémet elbeszélő költészetből származik. Az egymás ellen harcoló Attila-fiak egyike: *Aladarius* ugyan emlékeztet bennünket az alnémet monda Aldrianjára (Hagen fiára) de valószínűbb, hogy egyenest a tudós hagyomány *Aldaricus*, *Ardaricus*-ára vezethető vissza.» [Magyarázatul megjegyzem, hogy *Ardaricus* a gepidák királya volt, ki Attila oldalán

részvett a catalaunumi csatában, Aldrian pedig az alnémet monda szerint Hagen fia, aki bosszút áll Attilán: a Nibelung kincshez csalja Attilát és halálát okozza.]

—s.

Német foglalás.

Wilson elveinek elfogadása idején némiképp meglepő, hogy Bartels Adolf, a híres német irodalomtörténeti író az ép most megjelent új művében, *Die Weltliteratur*, melynek első kötete a német irodalomtörténetet tárgyalja, a német írók közt *Sandor Hegedüs*-t is felemlíti. Ez ifj. Hegedüs Sándor: önrendelkezési jogát méltányolva, nem vagyunk hajlandók őt a németnek átengedni.

—s.

Magyar írók élete és munkái.

Néhai Szinnyei József ily című nagyszabású bió-bibliográfiai lexikonához, mint azt már több ízben jelezte folyóiratunk, a M. T. Akadémia megbízásából több kötetre tervezett kiegészítő sorozat készül, melynek feladata, egyrészt helyreigazítani a Szinnyei nagy művébe a munka természetéből kifolyóan becsúszott tévedéseket, másrészt kiegészíteni a benne szereplő élő, vagy az életrajz kiadása óta elhalt írók további élete folyását és irodalmi működését s végül beledolgozni azon egyéneknek életrajzát és irodalmi működését, akiknek irodalmi föllépése későbbi időpontban történt, mint amikor Szinnyei lexikonának megfelelője füzete megjelent, vagy akik bármely más okból a nagy műből kimaradtak.

A kiegészítő sorozat szerkesztésével a M. T. Akadémia alulfrottat bízván meg, tisztelettel felkérem az Irodalomtörténet azon t. olvasóit, akik bármily csekély irodalmi működést kifejtettek, hogy életrajzukat és dolgozataiknak jegyzékét velem sürgősen közölni sziveskedjenek. Az életrajz főbb kellékei: teljes név, születés helye, éve, hónapja és napja. Hol, mikor s minő tanulmányokat végzett, mikor s hol, mily minőségben működött s egyéb pályájára, vagy irodalmi működésére fontos életrajzi mozzanatok. Az irodalmi működésre vonatkozó résznek a következő adatokra kell kiterjeszkednie: mely hírlapokba és szépirodalmi folyóiratokba dolgozott, az év és annak megjelölésével, hogy mily minőségben (pl. belmunkatárs, színi referens, közgazd. rovatvezető, versek, novellák stb). A tudományos folyóiratokban megjelent hosszabb tanulmányoknál kívánatos a cikkek címének a felsorolása is. Azután időrendben felsorolandók az önállóan megjelent könyvek és értekezések címei, a megjelenés helye és éve föltüntetésével. Ha a mű év nélkül jelent meg, az évszám (-)be teendő. Végül felsorolandók a folyóiratokban és könyveken használt álnevei, betű- és egyéb jelei. Megjegyzem, hogy nemcsak magyarul, hanem bármely más nyelven itthon, vagy külföldön megjelent dolgozatok is fölveendők e jegyzékbe.

Egy másik kéréssem elsősorban az irodalom- és tudománytörténet művelőit illeti, akik Szinnyei nagy művét gyakran használják s használat közben hiányoknak vagy tévedéseknek jöttek a nyomaira. Igen le volna nekem kötelezve, ha ily irányú bármily kis helyreigazítással fölkeresnének.

Végül a vidéki középiskolák irodalomtörténet tanáraihoz is volna egy kéréssem. A nagy mű lehető tökéletessége érdekében hazafias és tudo-

mányos szempontból igen üdvös volna, ha vállalkoznának arra, hogy a városukban és közvetlen vidékén élő s elsősorban a helyi lapokban működő írók életrajzeit beszereznék s a vállalat szerkesztőjének közlésre beküldenék. Önként értetődik, hogy az így nyert életrajzok közlése kapcsán minden egyes esetben fölemlíteném azon t. társam nevét, aki a cikkhez az adalékokat szolgáltatta.

Mind az önéletrajzok, mind a helyreigazítások és életrajzi adalékok nevére a M. N. Múzeum könyvtárába küldendők.

GULYÁS PÁL.

Régi magyar írók ízléses kiadásai.

Az utóbbi időben egyre kevesbedik azoknak a budapesti könyvkiadóknak és nyomdászoknak száma, akik adnak valamit kiadványaik stílusos kiállítására. A gyomai Kner-nyomda és a békéscsabai Tevan-nyomda még ápolja a magyar nyomdászat tisztas hagyományait, szemben igen sok fővárosi nagy céggel, melyeknek műhelyeiben a tömegmunka elnyomja a tetszetős technikát és a jó ízlést. A Tevan-kiadások sorában külön figyelmet érdemelnek a régiebb magyar szépirodalmi munkák újabb kiadásai. Olyan kötetek ezek, melyeket örömmel vehet kezébe a kényesebb ízlésű könyvkedvelő is. A *Fanni hagyományai* és a *Ludas Matyi* után most jelent meg a legújabb amatőr Tevan-kiadás: *Egy falusi nótáriusnak budai utazása*. 580 példányban készült a Wéber Simon Péter-féle 1790-iki pozsonyi kiadás alapján. A címlap, könyvdíszek és szövegképek Divéky József fametszetei. Hogy a szöveg hűségéért ki viseli a felelősséget, nem tűnik ki a kiadványból s ez mindenesetre kár. Csekély fáradsággal végleges kritikai kiadást lehetett volna adni Gvadányi József híres munkájából. A jegyzetek a kötet végére kerülhettek volna s így nem esett volna sérelem a könyv egységes tipográfiáján. Az új Falusi Nótáriust éppen olyan melegen ajánljuk az ifjúsági és egyéb könyvtárak figyelmébe, mint a többi irodalomtörténeti vonatkozású Tevan-kiadást.

(r.)

A Bethlen-Könyvtár.

A Bethlen Gábor irodalmi és nyomdai részvénytársaság kiadásában egy nagyszabású vállalat indul meg legközelebb: a Bethlen-Könyvtár. A vállalat kötetei a magyar protestáns szellemi életét — elsősorban a reformátusok múltját — fogják bemutatni, de méltán tarthatnak számot minden művelt magyar olvasó érdeklődésére. Életrajzok, történeti, művelődéstörténeti és irodalomtörténeti monografiák váltakoznak a Bethlen-Könyvtárban szépirodalmi munkákkal, hogy minél tisztább világításban álljon a magyar közönség előtt a magyar protestáns történeti, művelődési és irodalmi jelentősége.

A munkatársak sorában nem-protestáns írók is szerepelnek, mert a vállalat nem akarja a protestáns jelentőségét a többi vallás rovására emelni. A közönség a közrebocsátás alá kerülő kötetek során népszerű előadásban kapja a tudományos kutatások legjava eredményeit. Az irodalomtörténetet közelebről is érdeklik azok a kötetek, amelyek Melius Péter, Apáczai Cseri János, Bod Péter, Csokonai Vitéz Mihály, a Rádayak, Telekiek, Bolyaiak, Jósika Miklós, Kemény Zsigmond, Jókai Mór, Arany

János, Tompa Mihály, Lévy József, Vargha Gyula, Kozma Andor, Szabolcska Mihály, Révész Imre, Ballagi Mór, Salamon Ferenc, Gyulai Pál és Beöthy Zsolt életének és munkásságának ismertetésével foglalkoznak. A vállalat szerkesztője, Császár Elemér egyetemi tanár kiváló érzéssel készítette el a Bethlen-Könyvtár tervrajzát s nem kételkedünk, hogy munkatársai előkelő formában mutatnak rá arra a munkára, melyet a protestántizmus a magyar szellem fejlesztése terén végzett.

(r.)

Magyar Írók Társasága.

Új irodalmi egyesülés és kiadói részvénytársaság Budapesten. Kiadja a Nemzetvédelem című fajegészségtani és népesedéspolitikai folyóiratot és közrebo csátja jótollú magyar íróknak nemzeti szellemű munkáit. Alapító írók: Császár Elemér, Erdős René, Fieber Henrik, Gegus Dániel, ifj. Gonda Béla, Harsányi Lajos, Körmendy Viktor, Lampérth Géza, Lázár István, Pásztor József, Somlay Károly, Szederkényi Anna, Semere György, ifj. Wallasics Gyula, Wallasics Tibor. A könyvkiadó részvénytársaság elnöke: Lukács György b. t. t. Igazgatóság: ifj. Gonda Béla, Natzler Ervin, Pásztor József, Pekár Gyula. A felügyelő-bizottság elnöke: Császár Elemér.

Elhunytak.

Andor József. (1871—1918.) Nyiregyházán született. 1898-ban nyert tanári oklevet s egy ideig a budapesti I. ker. áll. főgimnázium tanára volt. Mikor Varga Ottót, a történetírót, szabadszelle mű tanításáért a II. ker. kir. kat. főgimnáziumból áthelyezték az I. ker. áll. főgimnáziumba, helyét Andor József foglalta el. A történelmet és latin nyelvet tanította. Utóbb berendelték szolgálat tételre a közoktatásügyi minisztériumba, ahol mint középiskolai igazgató nagy szorgalommal dolgozott. Irodalmi munkásságát 1892-ben kezdte tárcanovellák közreadásával. Önállóan is megjelent számos elbeszélő kötete. Folyóiratában, az Életben, haláláig buzgón írta kritikai cikkeit.

Török Gyula. (1888—1918.) Régi székely család ivadéka volt. Az arad-megyei Kisjenőn született, a tanári pályára készült, de filozófiai tanulmányait Kolozsvárt az ujságírói pályával oserélte föl. Kolozsvárról Nagyváradra került, innen Budapestre. A fővárosban eleinte a Magyar Hírlap, később a Magyarország szerkesztőségében dolgozott. Néhány év előtt még alig ismerték nevét, de 1917 eleje óta megjelent elbeszélő kötetei figyelmet ébresztettek nem közönséges írói talentuma iránt.

Csontos János. (1846—1918.) Eperjesen született, egy ideig pap volt, 1875-ben a M. N. Muzeum könyvtárának tisztviselője lett, 1890-ben a budapestvidéki tankerület főigazgatóságához helyezték át. Annak idején nagy buzgalommal szerkesztette a M. N. Múzeum bibliografiai folyóiratát, a Magyar Könyvészetet. A magyarországi középkori latin kéziratoknak és a Korvin-kódexeknek kiváló ismerője volt. A M. T. Akadémia 1883-ban választotta tagjai közé. Nagyobb munkát nem írt, de a kisebb cikkeknek egész tömegét bocsátotta közre s ezekben a szakszerű dolgozatokban sok új adattal világított rá a középkori magyar művelődés állapotára.

Magyar irodalomtörténeti előadások egyetemünkben.

A budapesti, kolozsvári, debreczeni és pozsonyi egyetem tanárai az 1918—1919. iskolai év első felére a következő előadásokat hirdették:

A budapesti egyetemen: Beöthy Zsolt r. t.: Az irodalomtörténet elmélete. Heti 4 óra. — Irodalmunk magyarsága. 1 óra. — Riedl Frigyes r. t.: Az újabb magyar irodalom története 1867—1900-ig. 4 óra. — Irodalomtörténeti gyakorlatok. 1 óra. — Négyesy László r. t.: Zrinyi és kora. 4 óra. — A magyar irodalom története 1840—1900-ig. 2 óra. — Irodalomtörténeti gyakorlatok. 1 óra. — Horváth Cyrill m. t.: Kódeksirodalmunk legkiválóbb emlékei. 2 óra. — Szinnyei Ferenc m. t.: Arany Toldi Szerelme, fő tekintettel forrásaira. 2 óra. — Kéky Lajos m. t.: A magyar regény 1867 után. 2 óra.

A debreczeni egyetemen: Pap Károly r. t.: A reformkor irodalma. I. Vörösmarty és kora. 4 óra. — Irodalomtörténeti gyakorlatok a reformkor irodalmából. 2 óra. — Az irodalom elmélete. 2 óra.

A kolozsvári egyetemen: Dézsi Lajos r. t.: A régi magyar irodalom története. 5 óra. — Gyakorlatok a régi magyar irodalom történetéből. 2 óra. — Szádeczky Lajos r. t.: A honfoglalás történetirőii. 1 óra.

A pozsonyi egyetemen: Császár Elemér r. t.: A magyar dráma története. 3 óra. — Költészetünk a XIX. század elején. 2 óra. — Szemináriumi gyakorlatok. 1 óra. — Hódinka Antal r. t.: A magyar történetírás története. 1 óra. — Weszely Ödön r. t.: A magyar nyelvi és irodalmi oktatás módszere. 2 óra.

A magyar irodalomtörténetből és segédtudományaiból a magyar egyetemeken ez idő szerint 5 nyilvános rendes, 2 címzetes rendkívüli és 6 magántanár működik. A budapesti egyetemen nyilvános rendes tanárok: Négyesy László és Riedl Frigyes, címzetes rendkívüli tanárok: Ferenczi Zoltán, magántanárok: Horváth Cyrill, Szinnyei Ferenc, Kéky Lajos, Gulyás Pál. — A kolozsvári egyetemen ny. r. tanár: Dézsi Lajos, c. rk. tanár: Erdélyi Pál, m.-tanárok: Voinovich Géza és Gyalui Farkas. — A debreczeni egyetemen ny. r. tanár: Pap Károly, m.-tanár: Gyulai Ágost. — A pozsonyi egyetemen ny. r. tanár: Császár Elemér.

A főiskolai jellegű intézetek közül a budapesti műegyetemen a magyar irodalomtörténet tanára Ferenczy József, az Eötvös-kollégiumban Horváth János, a pannonhalmi benedekrendi főiskolában és tanárképző-intézetben Zoltvány Irén, a Pedagógiumban Gyulai Ágost, az Erzsébet-nőiskolában Tolnai Vilmos.

A zágrábi egyetem magyar tanszékét Greksa Kázmér, a berlini egyetemét Gragger Róbert tölti be.

Új egyetemi magántanár.

A közoktatásügyi miniszter Gyulai Ágost budapesti pedagógiumi tanárnak, Társaságunk választmányi tagjának, a debreczeni egyetem filozófiai karán a XIX. század magyar irodalmának történetéből egyetemi magántanárrá történt kinevezését jóváhagyólag tudomásul vette s az új magántanárt ebben a minőségében megerősítette.

A Magyar Tudományos Akadémia 1918 végén.

Az Akadémia tagjai közül költők, műfordítók, regényírók és drámaírók: Ambrus Zoltán, Berczik Árpád, Csengeri János, Divald Kornél, Endrődi Sándor, Gárdonyi Géza, Hegedüs István, Herczeg Ferenc, Kozma Andor, Pekár Gyula, Rákosi Jenő, Szabolcska Mihály, Vargha Gyula, Vikár Béla, Zichy Géza. Irodalomtörténetírók és kritikusok: Alexander Bernát, Angyal Dávid, Badics Ferenc, Bayer József, Bánóczy József, Bogisich Mihály, Beöthy Zsolt, Bleyer Jakab, Császár Elemér, Dézsi Lajos, Ferenczi Zoltán, Haraszi Gyula, Heinrich Gusztáv, Horváth Cyrill, János Béla, Lehr Albert, Négyesy László, Petz Gedeon, Pintér Jenő, Riedl Frigyes, Sebestyén Gyula, Szilády Áron, Szinnyi Ferenc, Tolnai Vilmos, Vizsota Gyula, Voinovich Géza.

Legrégibb tagok: Szilády Áron (1861), Beöthy Zsolt (1877), Bánóczy József (1879), Heinrich Gusztáv (1880), Bogisich Mihály (1880), Lehr Albert (1882), Berczik Árpád (1887).

Költői és irodalomtörténeti jutalomtétélek: 1. Nádasy-jutalom: Elbeszélő költemény. 100 arany. Határnap: 1919 szept. 30. — 2. Ormody-jutalom: az 1920. évi márciusi összes ülés ítéli oda olyan könyvalakban megjelent szépirodalmi munkának, mely általános költői értékén kívül az örök női eszményeket szolgálja. 1000 korona. — 3. Karátsonyi-jutalom: Vigjáték. 200 arany. Határnap: 1919 szept. 30. — 4. Kóczán-jutalom: Szinmű V. Ferdinánd király uralkodása idejéből. 100 arany. Határnap: 1919 május 31. — 5. Vojnits-jutalom: az 1919. évi januári összes ülés ítéli oda az 1918. évben Budapesten előadott legjobb magyar szindarabnak. 800 korona. — 6. Ipolyi-jutalom: A magyar politikai szónoklás 1790-től 1836-ig. 2000 korona. Határnap: 1920 szept. 30. — 7. Lehr-jutalom: A népiesség elmélete Dugonicstól Petőfiig. 400 korona. Határnap: 1920 szept. 30. — 8. Gorove-jutalom: A magyar humanizmus története Oláh Miklós felléptéig. 100 arany. Határnap: 1919 dec. 31. — 9. Vigny-jutalom: A fizikai tudományok hazai irodalmának története és magyar műnyelvének fejlődése 1867-ig. 2000 korona. Határnap: 1919 dec. 31. — 10. Széchenyi István életrajza. Nyílt pályázat, tetszés szerinti határidővel. 3000 korona. — Az idegen kézzel, lehetőleg géppel írt, lapszámozott és bekötött pályaművek jelíggel levéllel ellátva a M. T. Akadémia főtítkári hivatalába küldendők. Jutalmat csak önálló becsű pályamunka nyerhet.

A Kisfaludy-Társaság 1918 végén.

Költők és műfordítók: Ábrányi Emil, Bárd Miklós, Csengeri János, Dóczy Lajos, Endrődi Sándor, Hegedüs István, Jakab Ödön, Kiss József, Kozma Andor, Radó Antal, Sajó Sándor, Szabolcska Mihály, Szávay Gyula, Vargha Gyula, Zempléni Árpád, Zichy Géza. Regényírók és drámaírók: Ambrus Zoltán, Bánffy Miklós, Bársony István, Benedek Elek, Berczik Árpád, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Molnár Ferenc, Pekár Gyula, Rákosi Jenő, Rákosi Viktor, Szemere György, Váradi Antal. Irodalomtörténetírók és kritikusok: Alexander Bernát, Angyal Dávid, Bayer József, Beöthy Zsolt, Császár Elemér, Ferenczi Zoltán, Haraszi

Gyula, Heinrich Gusztáv, Kéky Lajos, Négyesy László, Riedl Frigyes, Sebestyén Gyula, Szász Károly, Szilády Áron, Voinovich Géza. Torténetírók és politikai szónokok: Apponyi Albert, Berzeviczy Albert, Fraknói Vilmos, Takáts Sándor.

Legrégibb tagok: Szilády Áron (1867), Rákosi Jenő (1869), Berczik Árpád (1873), Beöthy Zsolt (1876), Zichy Géza (1878), Heinrich Gusztáv (1882), Endrődi Sándor (1882), Vargha Gyula (1882), Abrányi Emil (1885), Dóczi Lajos (1887), Bayer József (1888), Váradi Antal (1889).

Jutalomtéttelek: 1. Lukács Krisztina jutalom: A magyar lira fejlődése a XIX. század második felétől kezdve, tekintettel az európai áramlatokra. 1000 korona. Határidő: 1920 okt. 31. — 2. Lukács Krisztina jutalom: A mondai és történeti anyag költői feldolgozása Aranyánál. 1000 korona. Határidő: 1919 okt. 31. — 3. Széher Árpád jutalom: Hosszabb elbeszélés vagy kisebb regény. 1000 korona. Határidő: 1919 okt. 31. — 4. Somogyi Dezső jutalom: Salamon Ferenc kritikai működésének ismeretése. 200 frank aranyban. Határidő: 1919 okt. 31. — 5. Vigyázó Sándor jutalom: Magyar történelmi regény. 1000 korona. Határidő: 1919 okt. 31. — 6. Grünwald Vilmos jutalom: Lírai költemény. 300 korona. Határidő: 1919 okt. 31. — 7. Greguss Ágost jutalom: 2000 korona az 1911—1917. évkör legjelesebb építészeti művének.

A Petőfi-Társaság 1918 végén.

Szépírók: Ambrus Zoltán, Balla Ignác, Babits Mihály, Bársony István, Biró Lajos, Csathó Kálmán, Czóbel Minka, Endrődi Sándor, Erődi Béla, Farkas Pál, Feleki Sándor, Ferenczy Ferenc, Gárdonyi Géza, Harsányi Kálmán, Hegedűs Sándor, Herczeg Ferenc, Jakab Ödön, Kabos Ede, Kenedi Géza, Kéry Gyula, Koroda Pál, Kosztolányi Dezső, Krudy Gyula, Kvassay Ede, Lampérth Géza, László Mihály, Lőrinczy György, Molnár Ferenc, Móra Ferenc, Móricz Pál, Móricz Zsigmond, Nógrádi Pap Gyula, Neugebauer László, Oláh Gábor, Pakots József, Palágyi Lajos, Pap Zoltán, Pekár Gyula, Peterdi Andor, Porzsolt Kálmán, Rákosi Viktor, Révai Károly, Sas Ede, Surányi Miklós, Szabó Endre, Szabóné Nogáll Janka, Szávay Gyula, Szemere György, Szécsi Ferenc, Szöllősi Zsigmond, Teleki Sándorné, Torkos László, Váradi Antal, Vértesy Gyula, Zempléni Árpád. Tudományos írók és kritikusok: Ferenczy József, Ferenczi Zoltán, Lázár Béla, Palágyi Menyhért. Tiszteleti tagok: Abrányi Emil, Benczur Gyula, Beöthy Zsolt, Berczik Árpád, Csengey Gusztáv, Dóczi Lajos, Hatala Péter, Hubay Jenő, Jászai Mari, Kiss József, Mezei Ernő, Prohászka Ottokár, Rákosi Jenő, Rátkay László, Szabolcska Mihály, Zichy Géza.

Legrégibb tagok: Endrődi Sándor, Erődi Béla, László Mihály, Neugebauer László, Torkos László, Váradi Antal (1876), Szabó Endre (1877), Kvassay Ede (1880), Jakab Ödön (1882), Ferenczi Zoltán (1886), Palágyi Menyhért (1887).

A Társaság évről-évre megismétlődő jutalomtéttelei: 1. Vigyázó-jutalom: Lírai költemény. 300 korona. — 2. Bulyovszky-jutalom. Szaválásra alkalmas költemény. 200 korona. — 3. Grünwald-jutalom: Lírai költemény. 300 korona.

A budapesti időszakos sajtó 1918 végén.

Jegyzéke azoknak a Budapesten megjelenő folyóiratoknak, hetilapoknak és újságoknak, amelyek irodalomtörténeti vagy kritikai vonatkozású cikkeket közölnek.

I. Folyóiratok.

A Cél. Társadalmi folyóirat. 9. évf. Főszerkesztő: Kállay Ubul. Felelős szerkesztő és kiadó: Farkas Zoltán. Évenként 12 szám.

A Szent István Akadémia Értesítője. Tudományos folyóirat. 3. évf. Szerkeszti: Reiner János. Kiadja: a Szent István Akadémia. Évenként 4 szám.

Akadémiai Értesítő. Tudományos folyóirat. 29. évf. Szerkeszti: Heinrich Gusztáv. Kiadja: a Magyar Tudományos Akadémia. Évenként 12 szám.

Budapesti Szemle. Tudományos folyóirat. 46. évf. Szerkeszti: Voinovich Géza. Kiadja: a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával a Franklin-Társulat. Évenként 12 szám.

Corvina. Könyvkereskedelmi közlöny. 41. évf. Szerkeszti: Pereszlényi Pál. Kiadja: a Magyar Könyvkereskedők Egylete. Évenként 36 szám.

Egyetemes Philológiai Közlöny. Tudományos folyóirat. 42. évf. Szerkesztik: Bleyer Jakab és Förster Aurél. Kiadja: a Budapesti Philológiai Társaság. Évenként 10 szám.

Ethnographia. Tudományos folyóirat. 29. évf. Szerkesztik: Sebestyén Gyula, Madarassy László és Solymossy Sándor. Kiadja: a Magyar Néprajzi Társaság. Évenként 6 szám.

Esztenő. Szépirodalmi folyóirat. 1. évf. Főszerkesztő: Hatvany Lajos. Szerkesztők: Karinthy Frigyes és Kosztolányi Dezső. Kiadja: a Pesti Napló. Évenként 12 szám.

Huszadik Század. Társadalomtudományi és politikai szemle. 19. évf. Szerkeszti: Jászi Oszkár. Kiadja: az Új Magyarország részvénytársaság. Évenként 12 szám.

Irodalomtörténet. Tudományos folyóirat. 7. évf. Szerkeszti: Pintér Jenő. Kiadja: a Magyar Irodalomtörténeti Társaság. Évenként 10 szám.

Irodalomtörténeti Közlemények. Tudományos folyóirat. 28. évf. Szilády Áron közreműködésével szerkeszti Császár Elemér. Kiadja: a M. T. Akadémia. Évenként 4 szám.

Katholikus Szemle. Katholikus társadalmi és tudományos folyóirat. 32. évf. Szerkeszti: Mihályfi Ákos. Kiadja: a Szent István-Társulat. Évenként 10 szám.

Ma. Irodalmi és művészeti folyóirat. 3. évf. Szerkesztik: Kassák Lajos és Uitz Béla. Kiadja: Kassák Lajos. Évenként 12 szám.

Magyar Figyelő. Társadalmi és szépirodalmi folyóirat. 8. évf. Szerkeszti: Herczeg Ferenc. Kiadja: a Singer és Wolfner-cég. Évenként 12 szám.

Magyar Könyvszemle. Tudományos folyóirat. 26. évf. Melich János közreműködésével szerkeszti Gulyás Pál. Kiadja: a M. N. Múzeum könyvtára. Évenként 4 szám.

Magyar Középiskola. Pedagógiai folyóirat. 11. évf. Szerkeszti: Friml

Aladár. Kiadja: a Katolikus Középiskolai Tanáregyesület. Évenként 10 szám.

Magyar Kultura. Katolikus társadalmi és tudományos szemle. 6. évf. Szerkeszti: Bangha Béla. Kiadja: az Apostol-nyomda részvénytársaság. Évenként 24 szám.

Magyar Nyelv. Tudományos folyóirat. 14. évf. Szerkesztik: Szily Kálmán és Melich János. Kiadja: a Magyar Nyelvtudományi Társaság. Évenként 10 szám.

Magyar Nyelvőr. Tudományos folyóirat. 47. évf. Szerkeszti és kiadja: Simonyi Zsigmond. Évenként 10 szám.

Magyar Pædagogia. Tudományos folyóirat. 27. évf. Fináczy Ernő közreműködésével szerkeszti Imre Sándor. Kiadja: a Magyar Pædagogiai Társaság. Évenként 10 szám.

Magyarság. Társadalmi, irodalmi és művészeti folyóirat. 18. évf. Szerkeszti: Megyeresy Béla: Kiadja: az I. K. E. szövetsége. Évenként 12 szám.

Mult És Jövő. Zsidó irodalmi, művészeti és társadalmi folyóirat. 8. évf. Szerkeszti és kiadja: Patai József. Évenként 12 szám.

Nyugat. Szépirodalmi folyóirat. 11. évf. Főszerkesztő: Ignotus. Szerkesztők: Ady Endre és Babits Mihály. Kiadja: Ignotus és Fenyő Miksa. Évenként 24 szám.

Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. 52. évf. Pædagogiai folyóirat. Szerkeszti: Ady Lajos. Kiadja: az Országos Középiskolai Tanáregyesület. Évenként 10 szám.

Protestáns Szemie. Protestáns társadalmi és tudományos folyóirat. 30. évf. Szerkeszti: Ravasz László. Kiadja: a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság. Évenként 10 szám.

Századok. Tudományos folyóirat. 52. évf. Szerkeszti: Domanovszky Sándor. Kiadja: a Magyar Történelmi Társulat. Évenként 10 szám.

Történeti Szemle. Tudományos folyóirat. 7. évf. Szerkeszti: Angyal Dávid. Kiadja: a M. T. Akadémia. Évenként 4 szám.

Uránia. Népszerű tudományos folyóirat. 19. évf. Szerkesztik: Szász Károly és Mikola Sándor. Kiadja: az Uránia Társaság. Évenként 12 szám.

II. Hetilapok.

A Hét. Társadalmi és irodalmi szemle. 29. évf. Főszerkesztő és kiadó: Kiss József. Felelős szerkesztő: Rózsa Miklós.

A Társaság. Szépirodalmi képes lap. 5. évf. Főszerkesztő és kiadó: Dobay István. Felelős szerkesztő: Endrődi Béla.

Az Érdekes Ujság. Szépirodalmi képeslap. 6. évf. Szerkeszti: Kabos Ede. Kiadja: a Légrády-cég.

Élet. Képes hetilap 10. évf. Szerkeszti: Anka János. Kiadja: az Élet részvénytársaság.

Figaró. Képes színházi hetilap. 1. évf. Szerkeszti: Radnóti József. Kiadja: a Kultura részvénytársaság.

Ország-Világ. Képes hetilap. 39. évf. Szerkesztik: Váradi Antal és Falk Zsigmond. Kiadja: a Pesti Könyvnyomda részvénytársaság.

Színházi Élet. Képes színházi hetilap. 7. évf. Szerkeszti és kiadja: Incze Sándor.

Színház És Divat. Képes színházi hetilap. 3. évf. Főszerkesztő és kiadó: Vámgel Gyula. Felelős szerkesztő: Faragó Jenő.

Uj Idők. Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap. 24. évf. Szerkeszti: Herczeg Ferenc. Kiadja: a Singer és Wolfner-cég.

Uj Nemzedék. Politikai, szépirodalmi és közgazdasági hetilap. 5. évf. Szerkeszti és kiadja: Milotay István.

Vasárnapi Ujság. Képes hetilap. 65. évf. Szerkeszti: Hoitsy Pál. Kiadja: a Franklin-Társulat.

III. Hirlapok.

Az Est. Politikai napilap. 9. évf. Felelős szerkesztő: Miklós Andor. Kiadótulajdonos: Az Est részvénytársaság.

Az Ujság. Politikai napilap 16. évf. Főszerkesztő: Gajári Ödön. Felelős szerkesztő: Bagyó János. Kiadótulajdonos: Az Ujság lapkiadó rt.

Alkotmány. Politikai napilap. 23. évf. Szerkeszti: Túri Béla. Kiadótulajdonos: Molnár János.

Budapesti Hirlap. Politikai napilap. 38. évf. Szerkeszti: Csajthay Ferenc. Kiadótulajdonos: a Budapesti Hirlap részvénytársaság.

Déli Hirlap. Politikai napilap. 2. évf. Felelős szerkesztő: Lázár Miklós. Kiadótulajdonos: a Déli Hirlap részvénytársaság.

Magyar Hirlap. Politikai napilap. 24. évf. Főszerkesztő és laptulajdonos: Márkus Miksa.

Magyarország. Politikai napilap. 25. évf. Felelős szerkesztő: Magyar Elek. Kiadótulajdonos: a Magyarország részvénytársaság.

Népszava. Politikai napilap. 46. évf. Felelős szerkesztő: Weltner Jakab. Kiadótulajdonos: a magyarországi szociáldemokrata párt.

Pesti Hirlap. Politikai napilap. 40. évf. Szerkeszti: Légrády Imre. Kiadják: a Légrády-testvérek.

Pesti Napló. Politikai napilap. 69. évf. Főszerkesztő: Hatvany Lajos. Felelős szerkesztő: Liptai Imre. Kiadja: a Pesti Napló rt.

Világ. Politikai napilap. 9. évf. Felelős szerkesztő: Purjesz Lajos. Kiadótulajdonos: a Világ részvénytársaság.

Virradat. Politikai, nemzetgazdasági és irodalmi ujság. 1. évf. Szerkeszti és kiadja: Szakács Andor.

Uj könyvek.

Verses kötetek.

Lendvai István: Fáklyafüst. Budapest. 1918. 63 l. Táltos-kiadás. Ára 4 kor. 50 f.

Gvadányi József: Egy falusi nótáriusnak budai utazása. Békéscsaba. 1918. 160 l. Tevan-kiadás.

Lesznai Anna: Édenkert. Versek. Gyoma. 1918. 176 l. Kner-kiadás. Ára 9 kor.

Zempléni Árpád: *Vasfő és Ime. Vogul rege.* A M. T. Akadémia gróf Nádasdy-féle elbeszélő költemény pályázatán 100 arannyal jutalmazott pályamű. Budapest. 1918. 30 l. A szerző kiadása. Franklin-nyomda.

Szélpál Árpád: *Tüntetés.* Budapest. 1918. 32 l. A Ma kiadása. Ára 3 kor. 50 f.

Balázs Béla: *A vándor énekel.* Második kiadás. Gyoma. 1918. 80 l. Kner-kiadás. Ára 5 kor.

Gyóni Géza: *Élet szeretője.* Versek 1909—1914. Második kiadás. Budapest. 1918. 128 l. Athenaeum-kiadás. Ára 4 kor. 80 f.

Elbeszélő kötetek.

Tarczai György: *Vitus mester álma.* Regény. Budapest. 1918. 440 l. A Szent István Társulat kiadása. Ára 8 kor.

Földi Mihály: *Sötétség.* Regény. Budapest. 1918. 244 l. Franklin-kiadás. Ára 9 kor.

Biró Lajos: *A Molitor-ház.* Detektívregény. Budapest. 1918. 324 l. Légrády-kiadás. Ára

Moly Tamás: *Vörösbegy.* Kalandor-történet. Budapest. 1918. 340 l. Légrády-kiadás. Ára 8 kor.

Rákosi Viktor: *Palozsnaky Tamás a nagyerejű kántor és egyéb elbeszélések.* Budapest. 1918. 196 l. Athenaeum-kiadás. Ára 6 kor.

Oláh Gábor: *Balgatag szerelem.* Elbeszélések. Debrecen. 1918. 104 l. Csáthy Ferenc kiadása. Ára 6 kor.

Kassák Lajos: *Khalabresz csodálatos púpja.* Novellák. Budapest. 1918. 157 l. Táltos-kiadás. Ára 9 kor.

Szabó Dezső: *Napló és elbeszélések.* Gyoma. 1918. 256 l. Kner-kiadás. Ára 10 kor.

Székely Aurél: *Vihar után.* Regény. Budapest. 1918. 188 l. Kultura-kiadás. Ára 8 kor.

Lakatos László: *Egy válópőr története. Egy leány naplója.* Budapest. 1918. 168 l. Kultura-kiadás. Ára 8 kor.

Harsányi Zsolt: *Shakespeare a Nyújjorkban.* Tréfás színházi regény. Budapest. 1918. 156 l. Légrády-kiadás. Ára

Mariay Ödön: *Muzsikus-történetek.* Budapest. 1918. 48 l. Lampel-kiadás. Magyar Könyvtár. 899. sz. Ára 50. f.

Pilisi Lajos: *Dekroá Viktor csodálatos élete.* Regény. Budapest. 1918. 268 l. Biró Miklós kiadása. Ára 14 kor.

Bacsó Béla: *A Stefcsik-ház.* Regény. Budapest. 1918. 112 l. Táltos-kiadás. Ára 6 kor. 50 f.

Zemplényi Klára: *Egy elkésett ember évei.* Regényvázlat. Budapest. 1918. 182 l. Táltos-kiadás. Ára 7 kor.

Nádas Sándor: *Öreg szalámitolvaj és egyéb történetek.* Budapest. 1918. 164 l. Pallas-kiadás.

Balázs Béla: *Kalandok és figurák.* Novellák. Gyoma. 1918. 208 l. Kner-kiadás. Ára 7 kor.

Csathó Kálmán: *Blanche avagy a szegény rokon.* Regény. Budapest. 1918. 128 l. Singer és Wolfner kiadása. Ára 8 kor.

Pásztor József: *Legyen férfi a párom*. Vidám regény. Budapest. 1918. 216 l. Magyar Írók Társasága rt. kiadása. Ára 10 kor.

Mikszáth Kálmán: *A tót atyafiak. A jó palócok*. Budapest. 1918. 224 l. Révai-kiadás. Ára 5 kor.

Mikszáth Kálmán: *Tudós írások*. Budapest. 1918. 256 l. Révai-kiadás. Ára 8 kor.

Szindarabok.

Mariay Ödön: *A Rákóczi harang*. Színmű 3 felvonásban. Budapest. 1918. 302 l. Táltos-kiadás. Ára

Szomory Dezső: *Matuska*. Színmű 3 felvonásban. Budapest. 1918. 136 l. Pallas-kiadás. Ára 6 kor.

Drégely Gábor: *Egy férj, aki mindent tud*. Komédia 3 felvonásban. Budapest. 1918. 76 l. Dick-kiadás. Ára 5 kor. 20 f.

Londesz Elek: *A zöld kabát*. Komédia 3 felvonásban. Budapest. 1918. 96 l. Lampel-kiadás. Fővárosi Színházak Műsora. 360—364. sz. Ára 2 kor.

Balázs Béla: *Doktor Szélpál Margit*. Tragédia 3 felvonásban. Átdolgozott új kiadás. Gyoma. 1918. 100 l. Kner-kiadás. Ára 6 kor.

Balázs Béla: *Misztériumok*. Három egyfelvonásos. Második kiadás. Gyoma. 1918. 110 l. Kner-kiadás. Ára 6 kor.

Tudományos munkák.

Beöthy Zsolt: *A magyar irodalom kis-tükre*. Ötödik bővített kiadás. Budapest. 1918. 254 l. Az Athenaeum kiadása. Ára 4 kor.

Ferenczi Zoltán: *Egy elfeledett regényről*. Petrichevich Horváth Lázárnak Az Elbujdosott c. regénye. Akadémiai rendes tagsági székfoglaló. Budapest. 1918. 54 l. Kiadja a M. T. Akadémia. Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. 22. köt. 9. sz. Ára 4 kor.

Magyar Shakespeare-Tár. Szerk. Ferenczi Zoltán. 10. köt. Budapest. 1918. 320 l. A Kisfaludy-Társaság kiadása. Franklin-bizomány.

Concha Győző: *Eötvös és Montalembert barátsága*. Budapest. 1918. 336 lap. A szerző kiadása. A Szent István Társulat bizománya. Ára 16 kor.

Gopcsa László: *A magyar gyorsírás története*. Második kiadás. Szeged. 1918. 224 l. Várnay-könyvkereskedés. Ára 8 kor.

Vucskics Gyula: *Nogáll János életrajza és intézetének története*. Némethy Gyula és Nagy Lajos közreműködésével. Nagyvárad. 1918. 192 l. A nagyváradi Szent Vince intézet tulajdona. Ára 5 kor.

Perényi József: *Aranka György magyar nyelv-művelő társasága*. Budapest. 1918. 64 l. A szerző kiadása. Különlenyomat az Irodalomtörténeti Közlemények 1918. évf.-ből.

Kemény Gábor: *Rousseau jelleme*. Kolozsvár. 1918. 35 l. A szerző kiadása. Különlenyomat az Erdélyi Múzeum 33. köt.-ből.

Pausz Gabriella: *Nemes Artner Mária Terézia és írói köre*. Budapest. 1918. 143 l. Pfeifer-bizomány. Német Philologiai Dolgozatok. 21. sz. Ára 3 kor.

Gombocz Zoltán és Melich János: *Magyar etymologiai szótár*. 7. füzet. Budapest. 1918. 10 iv. A M. T. Akadémia kiadása. Ára 10 kor.

Némethy Geyza: *Coniecturae ad emendandum Firmicum Maternum Astrologum*. Budapest. 1918. 80 l. A M. T. Akadémia kiadása. Akadémiai Értekezések. I. Oszt. 23. köt. 8. sz. Ára 5 kor.

Pataky Arnold: *A bibliai Jeruzsálem az ásatások megvilágításában*. Budapest. 1918. 48 l. A Szent István Akadémia III. oszt. Felolvasásai. 1 köt. 2. sz. Ára 3 kor.

Heller Bernát: *Az arab Antar-regény*. Összehasonlító irodalomtörténeti tanulmány. Budapest. 1918. 404 l. A M. T. Akadémia kiadása. Ára 8 kor.

Madzsar József: *Az ember származása és a származástan vázlata*. Budapest. 1918. 96 l. Kiadja az Új Magyarország rt. Lantos-bizomány. Ára 3 kor. 60 f.

Fordítások.

Toiszoj: *Két huszár*. Ford. Trócsányi Zoltán. Budapest. 1918. 158 l. Athenæum-kiadás. Ára 1 K.

Ál-Shakespearei drámák. Szerk. Heinrich Gusztáv. 6. sz.: *Thomas Lord Cromwell élete és halála*. Ford. Benedek Marcell. Budapest. 1918. 96 l. A M. T. Akadémia kiadása. Ára 5 K.

Dante: *A pokol*. Ford. Babits Mihály. Második kiadás. Budapest. 1918. 304 l. Révai-kiadás. Ára 12 K.

Wilde Oszkár: *A szépség filozófiája*. Ford. Hevesi Sándor. Budapest. 1918. 272 l. Révai-kiadás. Ára 8 K.

Dumas: *A kaméliás hölgy*. Ford. Csergő Hugó. Budapest. 1918. 218 l. Révai-kiadás. Ára 8 K.

Kant Immanuel: *Az örök béke*. Ford. Babits Mihály. Budapest. 1918. 104 l. Kiadja az Új Magyarország rt. Lantos-bizomány. Ára 3 K 60 f.

Oppenheimer Ferenc: *A szociális kérdés*. Ford. Kovács Gábor. Budapest. 1918. 100 l. Kiadja az Új Magyarország rt. Lantos-bizomány. Ára 3 K 60 f.

Anatole France: *A szilfasoron*. Ford. Révész Pál. Budapest. 1918. 184 l. Dick-kiadás. Ára 8 K.

Victor Hugo parlamenti beszéde a tanítás szabadságáról. 1850 január 15. Ford. Ignis. Budapest. 1918. 22 l. A Világ páholy kiadása.

Balzac: *Honorine*. Regény. Ford. Sztrokay Kálmán. Budapest. 1918. 160 l. Kultura-kiadás. Ára 8 K.

Schumacher: *Lord Nelson utolsó szerelme*. Regény. Ford. Somlyó Zoltán. Budapest. 1918. 350 l. Kultura-kiadás. Ára 14 K.

Kuprin: *A kriptá*. Regény. Ford. Bálint Lajos. Budapest. 1918. 164 l. Ára 8 kor.

Landsberger: *Kacagj bajazzo*. Regény. Ford. Bethlen Pál. Budapest. 1918. 540 l. Kultura-kiadás. Ára 18 K.

Landsberger: *Morál*. Regény. Ford. Pajzs Elemér. Budapest. 1918. 234 l. Kultura-kiadás. Ára 8 K.

Heidenstam: *Endymion*. Regény. Svéd eredetiből ford. Jeffer Béla. Gyoma. 1918. Kner-kiadás. Ára 9 K.

Egyéb kiadványok.

Lukács György: *Balázs Béla és akiknek nem kell*. Összegyűjtött tanulmányok. Gyoma. 1918. 124 l. Kner-kiadás. Ára 4 K.

Siklóssy László: *Aprógyűjtés. Mit gyűjtünk kis pénzen?* Budapest. 1918. 96 l. Táltos-kiadás.

A Dugonics-Társaság jelentései. Szeged. 1918. 52 l. A Dugonics-Társaság kiadása.

A Gyöngyösy Irodalmi Társaság évkönyve. IV. köt. Ungvár. 1918. 148 l. A Gyöngyösy Irodalmi Társaság kiadása.

A mi örökségünk. A sárospataki ref. főiskolában a reformáció négy-százados évfordulója alkalmából tartott egyházi beszédek és felolvasások. Sárospatak. 1918. 190 l. A sárospataki ref. főiskola kiadása. Ára 10 K.

Harsányi István: *A reformáció hatása a magyar közművelődésre.* Sárospatak. 1918. 20 l. A szerző kiadása.

Prohászka Ottokár: *Kultúra és terror.* Budapest. 1918. 134 l. Az Élet kiadása. Ára 7 K.

Jászai Mari: *Színhész és közönség.* Budapest. 1918. 164 l. A Magyar Írók Társasága rt. kiadása. Ára 10 K.

Bródy Miksa, Karinthy Frigyes és Tábori Kornél: *Csak semmi háború!* Budapest. 1918. 80 l. A Vidám Könyvtár kiadóhivatala. Ára 1 kor.

Események naptára. A nevezetesebb magyar- és világtörténeti dátumok egybeállítása. Debreczen. 1918. 228 l. Csáthy Ferenc kiadása. Ára 5 kor. 20 f.

Kovács Gábor: *Vér és kenyér. Népesedés-statisztikai tanulmány.* Debreczen. 1918. 176 l. Csáthy Ferenc kiadása. Ára 12 kor.

Társasági ügyek.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1918. évi október hó 12-én tartott választmányi és fölolvadó üléséről.

A választmányi ülésen Beöthy Zsolt elnöklete alatt jelen voltak: Négyesy László alelnök, Viszota Gyula titkár, Pintér Jenő szerkesztő, Zolnai Béla jegyző, Ágner Lajos pénztáros, Badics Ferenc, Bajza József, Baranyai Zoltán, Baros Gyula, Bánóczy József, Császár Ernő, Gulyás Pál, Gyöngyösy László, Hajnóci Iván, Hegedüs István, Horváth János, Huszti Józsefné, Imre Sándor, Kéky Lajos, Király György, Lengyel Miklós, Morvay Győző, Papp Ferenc, Radó Antal, Szegedy Rezső, Szinnyei Ferenc, Vargha Damján, Várdai Béla, Weber Artur választmányi tagok.

1. A titkár bejelenti, hogy Ágner Lajos főgimnáziumi tanár, Fellner Frigyes, a M. T. Akadémia tagja, Morvay Győző tankerületi főigazgató és Viszota Gyula, a M. T. Akadémia tagja, a M. I. Társaság alapító tagjainak sorába léptek.

2. A titkár tudomására hozza a választmánynak, hogy a Magyar Általános Hitelbank kétezer koronát adományozott a M. I. Társaság számára.

3. A titkár előterjesztése alapján a M. I. Társaság új rendes tagjai: László Gyula Szamosújvár, Ortner Béla Arad, Molitorisz János Ostffy-

asszonyfa. Sándor Lajos Hátszeg, Biczó Ferenc harctér. Battlay Boriska, Kázmér Ernő. Vecsei Béla, Klein Jenő Budapest. Új előfizetők: Budapesti VIII. ker. közs. leánygimnázium, Szombathelyi áll. leánygimnázium Szakolczai kir. kat. főgimnázium, Jászapáti áll. főgimnázium, Zalaegerszegi felső kereskedelmi iskola, Nagyszombati polgári leányiskola, Moravetz Testvérek könyvkereskedése Temesvár.

4. Pintér Jenő szerkesztő a következő indítványt terjeszti elő a folyóirat munkakörének kibővítése tárgyában:

„Tekintetes Választmány! Tisztelettel kérem, méltóztassék hozzájárulni, hogy folyóiratunkat kibővítssem egy új rovattal: a mai magyar irodalom kritikai szemléjével.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság alapszabályai szerint ugyan a szerkesztő a saját felelősségére szerkeszti a Társaság folyóiratát, azonkívül igen tisztelt alapító-társaim és választmányi tagtársaim abban a kitüntető bizalomban részesítettek, hogy működésünk legkezdeté óta szabad kezet engedtek a szerkesztésben, mégis ez a vállalat — irodalomtörténeti munkásságunknak a kritikai munkássággal való kibővítése — olyan fontosnak látszik, hogy megindítását nem vállalhattam magamra az igen tisztelt választmány hozzájárulása nélkül.

Alapszabályaink szerint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság célja a magyar irodalomtörténetnek és segédtudományainak művelése. E cél szolgálatában a rendszeres irodalomtörténeti elmélyedés mellett adhatunk-e folyóiratunk olvasói számára jobbat a kritika művelésénél? Hiába óhajt manapság tájékozódni a közönség a neves és névtelen írók újonnan megjelent munkáinak értékéről vagy értéktelenségéről; hiába kíván megbízható és elfogulatlan felvilágosítást bárki is a rohamosan fejlődő irodalom termésének minőségéről: nincs egyetlen olyan orgánus sem, amely pontosan számon tartsa a garmadával özönlő irodalmi termést. Silány munkák emelkednek magasra a kiadói reklám és a baráti dicséretok segítségével a komoly törekvések némulnak el visszhang nélkül az üzleti élet kíméletlen zajában. Kétségtelennül van néhány folyóirat, melyben komoly és pártatlan bírálatok jelennek meg hivatott kritikusok tollából, de a szórványosan kiadott bírálatok nem nyújthatnak kárpótlást a rendszeres irodalmi szemle hiányáért.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság legutóbbi közgyűlésén elnökünk, Szász Károly egész programot adott arról a feladatról, melyet sürgősen meg kell valósítanunk, ha szolgálni akarjuk irodalmunk egészleges irányú fejlődésének ügyét. «A mi feladatainknak — így olvassuk Szász Károlynak a Magyar Irodalomtörténeti Társaság legutóbbi közgyűlésén elhangzott elnöki megnyitójában — nem utolsója az élő irodalom szemmeltartása, a mai irodalom jelenségeinek fejtegetése és magyarázata, napjaink irodalmi termékeinek bírálata s értékük megállapítása, valamint vizsgálata annak, — a kortárs sok tekintetben kedvező helyzetéből, — hogy az irodalom alkotásaiban mennyiben érvényesül a kor hatása és viszont, hogy a kor politikai és társadalmi eseményeinek kialakulásában mi szerepe van az irodalomnak? Feladatainknak erre a körére én — töredékes eszmefuttatásom szűk keretében — természetesen csak éppen rámutathatok, fontosságukat azonban erősen hangsúlyoznom kell, abból a

kettős szempontból, hogy korunk irodalmának alapos ellenőrzésével s tüzetes bírálatával talán kedvezően hathatunk írókra és közönségre egyaránt, s másrészt az utánunk jövő irodalomtörténész nemzedékek munkáját is rendkívül megkönnyítjük. A történetírói tárgyilagosság — ez természetesen az irodalomtörténészeket is kötelezi — a ma irodalmára nézve talán jobban meglesz majd a következő korszak irodalomtörténetíróiban, kiket személyes rokon- és ellenézés kevésbé fog elfogulttá tenni s ezzel tévedésbe vagy éppen igazságtalanságra vinni, s akik előtt — mikor a mi korunk irodalmát értékelik és magyarázzák — már megnyílt a történeti távlat és munkájukat elmúlt idők ünnepélyes csendje segíti elő. De viszont a közvetetlenség, ami a kortárs megfigyelésén rajta van, az a közelség, melyből korunk íróit és munkásságukat a legparányibb, messziről nem is látható vagy idővel el is enyésző aprólékosságaikkal együtt figyelhetjük, a bentélés abban a korban, mely az irodalmi munkát szüli, vagy melyet az irodalom irányít, — ezek mind olyan előnyök, amelyekkel a későbbi nemzedék a mi korunkra vonatkozólag nem rendelkezhetik, s így a maga irodalomtörténetírói munkásságának alapossága, biztossága és hitelessége érdekében a mi vizsgálatainkra, megfigyeléseinkre és megállapításainkra okvetetlenül szüksége lesz. Nekünk tehát, — amellett, hogy irodalmunk múltjának kutatása és magyarázása, letűnt korok irodalmi termékeire vonatkozólag az anyag rendezése és feldolgozása legelső kötelességünk s tulajdonképpeni hivatásunk, — mellőzhetetlen feladatunk a jelen korral való odaadó foglalkozás.

Bizonyos, hogy ez a vállalkozás — mely «tisztá szándékkal és tisztánlátó szemmel, a nemzet igazi érdekei iránt helyes érzéssel és kérlelhetetlen szigorúsággal gyomlálná nemzeti irodalmunk egész határában az elhatalmasodott gatz» — elég munkát és kellemetlenséget zúdit majd a szerkesztőségre; lehet, hogy Társaságunkat is támadni fogják: mindez azonban nem ok arra nézve, hogy kitérjünk e szinte kötelességszerű munka elől. Olvasóközönségünk hálás lesz fáradozásainkért s mi hihetőleg jó szolgálatot teszünk nemcsak Társaságunk virágzásának, hanem a becsületes irodalmi igazságosztás szellemének is. Bizonyára mi is sokszor tévedünk bírálatainkban, de a jóhiszeműség, gondosság és lelkiismeretes értékelésre való törekvés nem fog hiányozni kritikáinkból. Amellett nem kicsinylendő, hogy milyen értékes anyagot gyűjtünk rendszeres munkásságunkkal a jövő évtizedek irodalomtörténetírásának.

A Természettudományi Közlöny példája megmutatta, hogy milyen közel lehet férni a művelt magyar közönséghez, ha megfelelő munkaerők vállalkoznak a kitűzött cél elérésére. A magyar irodalom múltjának és jelenének van olyan fontossága társadalmi életünkben, hogy mi is bizván megindulhatunk a siker reményével. Az új rovatot teljesen előkészítettem s ha az igen tisztelt választmány jónak látja, a munkát megindíthatom.

Az indítvány nagy tetszéssel találkozik. A választmány kijelenti hogy teljes bizalommal várja a szerkesztő tervének megvalósulását s örömmel veszi tudomásul, hogy az új kritikai rovatban a tudományos történeti szempont megfelelő módon fog kidomborodni.

5. Pintér Jenő szerkesztő megfontolás tárgyává kívánja tenni, hogy ne emelje-e a Társaság — a nyomdai viszonyok kényszerítése következtében — a tagsági és előfizetési díjakat:

«Tekintetes Választmány! A háborús idők olyan terheket rónak Társaságunkra, hogy nem lehet kitérni annak megvitatása alól, vajjon ne emeljük-e — az elháríthatatlan anyagi kényszerűség terhe alatt — tagdíjaink és előfizetéseink évi összegét?

Nem hoznám szóba ezt a kellemetlen dolgot, ha tudnám, hogy a Társaság tagjainak és az Irodalomtörténet előfizetőinek nem tudunk megfelelő kárpótlást nyújtani áldozatukért. De folyóiratunknak kritikai rovattal való kibővítése maga is olyan vállalkozás, mely szinte fölér egy új folyóirat közkézre-adásával. Az igazi pénzügyi baj azonban ott kezdődik, ahol a nyomdai árak és a papiros-drágaság rendkívüli felszökkenésével kerülünk szembe. A tudományos társaságok még az állami segítség ellenére is roskadoznak az immár elviselhetetlennek látszó árnyomás alatt. A nyomtatás papir nélkül ötszörösébe kerül annak, amibe a háború előtt papirossal együtt került. A papir pedig, amelyért békében kilónként 30 fillért fizettünk, ma már hat korona. A helyzet olyan, hogy a Társaság még az állami segítség és a folyóirat leszállított terjedelme mellett sem lesz képes fedezni a költségeket, ha nem emeli a tagság és előfizetés évi díját.

A hírlapok, szépirodalmi hetilapok, közérdekű szemlék sorra kénytelenek voltak béke-árak többszörösét kérni közönségüktől, mert különben már régen tönkrementek volna. A mi tagsági díjunk ugyanaz, mint 1912-ben, mikor folyóiratunkat megindítottuk. Nem túlzás, ha azt állítom, hogy minden egyes számunkra ráfizetünk, vagy világosabban kifejezve, minden egyes füzet, melyet olvasóink tagsági díjuk fejében kapnak, anyagi károsodást jelent a Társaságnak, mert a tagsági díj megfelelő hányada még a nyomdaköltséget sem fedezi, úgy, hogy a hiányokat tőkénkből és az állami segítségből pótoljuk ideig-óráig. Ez a tarthatatlan állapot követeli a tagsági díj és az előfizetési összeg fölemelését.

Biznunk kell tagtársaink és előfizetőink belátásában s talán nem kell félnünk attól, hogy ezekben a válságos időkben megvonják tőlünk segítségüket.»

Beöthy Zsolt, Viszota Gyula, Baros Gyula, Hegedüs István, Badios Ferenc, Lengyel Miklós és Pintér Jenő hozzászólásai után a választmány elhatározza, hogy a legközelebb összehívandó rendkívüli közgyűlésnek az előfizetési díjak 100 százalékos fölemelését, a tagsági díjak után pedig 50 százalékos háborús pótdíj szedését fogja javasolni.

6. Az elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Horváth János és Imre Sándor választmányi tagokat kéri föl és az ülést bezárja.

A választmányi ülést Beöthy Zsolt elnöklete alatt fölolvasó-ülés előzte meg, melynek tárgya volt Radó Antal fölolvasása: *A magyar ri-melés Falutól Petőfiig.*

A fölolvasó-ülésen napirend előtt Négyesy László alelnök üdvözölte Beöthy Zsoltot hetvenéves születésnapja alkalmából. Beöthy Zsolt hosszabb beszédben válaszolt. Kifejtette, hogy tudományos pályáján az irodalmi múltat és a hagyományt példának és vezéresillagnak tekintette, amely a jövő fejlődésnek megmutatja az utat a legválságosabb időkben is.

Hivatalos nyugtázás.

az 1918 július hó 1-től 1918 október hó 15-ig befizetett díjakról:

Tagsági díjat fizettek: Elek Artur, Bakonyi Hugó, Komlós Aladár (6 K), Szimyei József, Kapossy Lucián, Kádár Lajos, Loósz István, Molitorisz János, Lázár Béla, Dittrich Vilmos, Gragger Róbert (5 K 50 f), Berecz Dezső, Kázmér Ernő (20 K), Dézsi Lajos, Hajas Béla, Gerencsér István, Beödi Balogh Ilona, Rittenbinder Miklós (5 K), Linczer Szilárd, Bartalus András, Kristóf György, Szunyog Xavér, Útő Mihály, Horváth Árpád, Boros Alán, Biczó Ferenc, Farkas Gyula.

Előfizetési díjat fizettek: Békéscsabai evang. főgimnázium igazgatósága, Békési ref. főgimnázium ig., Karczagi ref. főgimnázium ig., Karczagi ref. főgimnázium ifjúsági könyvtára (30 K), Mezőtúri áll. leányközepiskola ig. (10 K), Kecskeméti áll. főreáliskola ig., Budapesti IX. ker. Mester-utcai áll. főgimnázium ig. (15 K), Névtelen (15 K), Budapesti kegyesrendi főgimnázium ig., Nagyszombati polgári leányiskola ig., Gyulai róm. kat. főgimnázium ig., Szegedi áll. főgimnázium ig. (30 K), Klein Árnin Arad (80 K), Pápai ref. tanítónőképző-int. ig. (15 K), Pápai ref. főiskola könyvtára, Nagyszombati evang. főgimnázium ig. (15 K), Újverbácsi közs. főgimnázium ig., Kecskeméti róm. kat. főgimnázium ig. (10 K), Nagyszalontai polgári iskola Arany János önképző-köre (15 K), Kézdivásárhelyi róm. kat. főgimnázium ig., Ferenczy Bernát Miskolc (4 K 50 f), Dobay János Gyula (30 K).

Alapító tagsági díjat fizettek: Vikár Béla, Morvay Győző, Viszota Gyula. — Összesen befolyt 1918 január hó 1-től 1918 október hó 15-ig: 20.825 K 43 f.

Kérem azon t. tagtársainkat és előfizetőinket, akik az Irodalomtörténetet helytelen címzés vagy lakásváltoztatás miatt késedelmesen kapják, sziveskedjenek helyes lakáscímüket velem mielőbb közölni.

Kérem továbbá a Társaság azon t. tagjait, akik ez évi tagdíjikkal még hátralékban vannak, hogy az esedékes összeget mielőbb címemre juttatni sziveskedjenek.

A nyomdai árak rendkívüli emelkedése arra kényszerítette a Magyar Irodalomtörténeti Társaságot, hogy 1919 január 1-től kezdve az évi előfizetési díjat évi negyven koronában állapítsa meg, az évi tíz korona tagsági díjhoz pedig öt korona pótlékot csatoljon. Eszerint 1919-re a tagok által beküldendő évi tagsági díj tizenöt korona, az előfizetők évi díja pedig negyven korona. A drágulás 1914-től kezdve olyan méretű volt, hogy a folyóirat megjelenését és színvonalon tartását csakis ilyen módon lehetett biztosítani. Erre nézve a fentebb közölt 1918 október 5-iki társasági jegyzőkönyv bővebb tájékoztatást nyújt. — Dr. Ágner Lajos, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság pénztárosa: Budapest, I. ker., Bors-utca 10. sz., II. em. 7. —